

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Pojem státu v díle Aristotela a Platóna

Ludmila Janotová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra filozofie
Studijní program Humanitní studia
Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce
Pojem státu v díle Aristotela a Platóna
Ludmila Janotová

Vedoucí práce:

PhDr. Vladimír Naxera Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Obsah

Úvod.....	5
1. Platón.....	7
1.1.2. Ideální stát v <i>Ústavě</i>	9
1.1.3. Druhy obyvatel státu.....	10
1.1.4. Platón a jeho formy vlády v <i>Ústavě</i>	13
1.2. Ideální stát v <i>Zákonech</i>	15
1.2.2. Magnésia	16
1.2.3. Druhy obyvatel v Magnésii	16
1.2.4. Majetek ve státě.....	19
1.2.5. Právní řád a Noční shromáždění.....	20
1.2.6. Platón a jeho formy vlády v <i>Zákonech</i>	21
1.2.7. Shrnutí	22
2. Aristoteles.....	23
2.1.2. Politika.....	25
2.1.3. Kritika Platónovo <i>Ústavy</i>	25
2.1.4. Kritika Platónových <i>Zákonů</i>	26
2.1.5. Společenství.....	26
2.1.6. Občan.....	27
2.1.7. Druhy ústav	29
2.1.8. Relativně nejlepší státní forma	32
2.2. <i>Athénská ústava</i>	33
2.2.2. Shrnutí	35
3. Srovnání Platóna a Aristotela	36
3.1.2. Stát podle Platóna a Aristotela	36
3.1.3. Pojetí ideálního státu u Platóna a dokonalé ústavy u Aristotela.....	37
3.1.4. Srovnání náhledů Platóna a Aristotela na nevhodné státní formy	37
Závěr.....	39
Resumé	41
Použitá literatura:	43

Úvod

Již ve starověku se můžeme setkat s pojmem městského státu „polis“, a to ve starověkém Řecku. Filozofové tohoto období se zabývali myšlenkou, jak by měl vypadat ideální či dokonalý stát. Platón a Aristoteles patří k nejvýznamnějším filozofům všech dob. Části jejich děl se zabývají poznatky o politice. V těchto částech popisují jednotlivé typy státního zřízení, ale i myšlenky a úvahy o ideálním či dokonalém státě a formách vlády.

Tito myslitelé položili základy mnoha vědním oborům a inspirovali další myslitele. Na Platóna navázali ve třetím století novoplatonisté, ve středověku Augustinus a v renesanci Akademie florentská. Na Aristotela navázali jeho žáci, Theofrastos z Eresu a Eudemos z Rhodu. Ve třetím století přispěl k hlubšímu chápání Aristotelova díla Alexandros z Afrodisiady. Ve středověku a v počátcích novověku patřily Aristotelovy myšlenky k hlavním zdrojům filozofického myšlení těchto období.

Tato práce je zaměřena na analýzu a na komparaci pojetí státu v dílech Aristotela a Platóna. Bude se zabývat jak porovnáním názorů obou filozofů, tak srovnáním pojmů týkajících se státu a státního uspořádání. Důležité budou jejich představy o ideálním státním zřízení. Mým hlavním záměrem je analýza náhledu každého z těchto filozofů na uspořádání společnosti v ideálním státu a na základní prvky, které tvoří tento stát. Rozborem díla každého z nich je věnována samostatná kapitola. Otázky, na které chci v této práci odpovědět jsou: Jak chápe Platón a Aristoteles pojem stát? Jaké jsou základní složky tohoto státu? Jak by měl podle nich ideální či nejlepší stát vypadat? Jaké formy státu ve svých dílech popisují?

Poté se budu zabývat komparací myšlenek těchto filozofů, které se týkají jejich názorů a chápání pojmu stát a jejich složek. Dále provedu komparaci představy ideálního státu Platóna a nejlepšího státu Aristotela. Jako poslední porovnáám náhledy na nevhodné formy států, oligarchii, demokracii a tyranidu.

Jako hlavní pramen pro čerpání informací využiji části Platónových děl týkajících se státu, a to především díla *Ústavu a Zákony*, a Aristotelovu *Politiku* a *Athénskou ústavu*. Ze sekundárních zdrojů bych vyzdvihla knihu Karla Raimunda Poppera *Otevřená společnost a její nepřítelé I.*, a sice pro jeho kritiku Platónovy *Ústavy*. Knihu *Aristotelova politická teorie* od Richarda Mulgana využiji k pochopení Aristotelových výkladů vymezených v *Politice*. Cenné informace, které se vztahují k oběma filozofům, doplním z knih Ryana K. Balota *Greek political thought*, a Erica Voegelina *Order and History, Volume III*.

Práce je členěna do kapitol a jednotlivých podkapitol. V první kapitole, která se věnuje Platónovi, se zaměřím na jeho výklad o ideálním státě, který je v jeho dílech popsán. Budu analyzovat společnost v ideálním státě a její funkci. Dále se zaměřím na státní formy, které tento filosof definuje ve svých dílech. V následující kapitole budou vyloženy Aristotelovy názory na ideální stát, občanství a ústavy, ale také kritika Platónova ideálního státu. Poslední kapitolou mé práce bude třetí kapitola, v níž bude zpracováno srovnání a porovnání myšlenek obou filosofů.

1. Platón

Pro pochopení myšlenek Platóna je dobré znát, z jakých podmínek tento filosof pocházel a kdo ho ovlivnil. Platón se narodil v roce 427 př. n. l. v rodině aristokratů. Podle Aristotela byl studentem Kratyla a ten byl žákem Herakleita.¹ Doložené je, že byl jedním z žáků Sokrata.

V roce 404 př. n. l. prohrály Athény válku se Spartou, kdy se vlády v Athénách ujala oligarchická (tyranská) vláda třiceti, bylo Platónovi dvacet tři let a aktivně se podílel na tomto převratu a politice.² Tuto vládu vedl jeden z dalších žáků Sokrata, Platónův strýc Kritiás. Platón byl natolik ovlivněn Sokratem, že se od této vlády s odporem odvrátil.³ Tato oligarchická vláda neudržela svoji pozici a moc se vrátila do rukou demokracie.⁴

Sokrates byl obviněn pro podezření z bezbožnosti a kažení athénské mládeže. Soud ho odsoudil k trestu smrti. Den před popravou vypil číši bolehlavu a tak si sám určil osud. Platón se ve svém díle staví na jeho stranu. Jeho řeč před soudem sepsal jako *Obranu Sokratovu*, jeho smrt líčí dialogy *Kritón* a *Faidón*. Po pádu oligarchické vlády se v Athénách ujala vlády demokracie. Smrt Sokrata, kterou zapříčinila demokratická vláda jeho odsouzením k smrti, způsobila, že Platón odmítal demokracii, ta je podle něj vystavěna na špatných zákonech a úpadku mravů.⁵ Platón se z politického života stáhl a uprchnul i se svými žáky do Megary. V Megaře Platón působil tři roky a poté se vydal na cestu do severní Afriky. Zde studoval matematiku, učitelem mu byl Theodór. „*Cestoval také do Magna Graecii, v jižní Itálii, kde navštěvoval Pythagorovy kruhy, trávil čas především s Archytas v Tarentum.*“⁶ Odtud Platón odešel do Syrakús, kde chtěl pod vedením Dionýsia I. vybudovat ideální stát. Tento plán se nezdařil, Dionýsius se s Platónem neshodl a dal ho zavřít. Propustil ho pod podmínkou opuštění Itálie.⁷ Po návratu do Řecka Platón založil v roce 387 př. n. l. poblíž Athén školu, tzv. Akademii, která poskytovala všeobecné vzdělání.⁸

¹ KING, Peter J. *Sto filozofů. Život a dílo největších světových myslitelů*. Praha: Nakladatelství Metafora, 2007, s. 20.

² GRANT, Michael. *Klasické Řecko*. Praha: Nakladatelství BB/art, 2010, s. 232.

³ ČERMÁK, Vladimír. *Otázka demokracie III. Hodnoty, normy a instituce*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, s. 151.

⁴ STÖRIG, Hans, Joachim. *Malé dějiny filozofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 113-114.

⁵ ZAMAROVSKÝ, Petr. *Příběh antické filosofie: antická filosofie pro nefilosofy*. Praha: ČVUT, 2005, s. 206.

⁶ HUMMEL, Charles. *Plato. Prospects*. Paris: UNESCO: International Bureau of Education, 1994, s. 522.

⁷ ZAMAROVSKÝ, Petr. *Příběh antické filosofie: antická filosofie pro nefilosofy*. Praha: ČVUT, 2005, s. 206-207.

⁸ GRANT, Michael. *Klasické Řecko*. Praha: Nakladatelství BB/art, 2010, s. 232.

Po dvaceti letech vyzval Dion, švagr Dionýsia I., Platóna, aby se pokusil za pomoci Dionýsia II. svoji představu ideálního státu zrealizovat. Ani druhý pokus se nezdařil. Atmosféra v Syrakúsách vedla k povstání. Platón a Dion museli uprchnout. Platón se později vypravil do Syrakús naposledy a snažil se usmířit Diona a Dionýsia II. Zde však znovu došlo k ozbrojenému konfliktu, a tak se Platón musel vzdát úsilí o změnu tohoto státu ve svůj ideál. Vrátil se na svoji školu Akademii a v osmdesáti letech zemřel.⁹

Platónovy spisy - dochovalo se jich dvacet osm - jsou psány formou dialogu, výjimku tvoří *Obrana Sokratova a Třináct listů*.¹⁰ „Dialogy pokrývají širokou škálu témat: *cl, odvaha, ctnost, spravedlnost, láska, krása, věda, příroda, rétorika a harmonie slov s bytí a myšlenek; povaha lidstva, moudrost, královský majestát, legislativa, atd.*“¹¹ Jeho tvorba je rozdělena do tří skupin - raná, střední a pozdní. Zde je viditelný rozvoj jeho myšlení od přesné citace Sokrata až k vyjadřování vlastních myšlenek pomocí postav v jeho spisech. „Rozlišovacím znakem Platónovy filozofie je *progrese nebo proces, při kterém jsou jeho myšlenky tvořeny - jeho tzv. dialektickou metodou, která nezahrnuje osamělý, a proto jednostranný odraz, ale je spíše kolektivní výkonem, který vytváří pomocí přátel, jako v Symposiu, nebo protivníků, jako v Gorgias, díky tomu pokračuje v argumentu.*“¹²

Platónovy spisy měly rozhodující vliv na všechny aspekty západní filozofie. Ve skutečnosti může být evropská filosofická tradice charakterizována jako série dlouhých dialogů s Platónem, nebo jak dodává americký filozof Whitehead, jako "série poznámek pod čarou na Platóna".¹³

Platónova díla zaměřující se na politickou filosofii vznikají v „období zralosti.“¹⁴ Nejvýznamnější z těchto děl je *Ústava*. „V *Ústavě* rozvíjí svou teorii idejí a koncepci ideálního státu.“¹⁵

⁹ ZAMAROVSKÝ, Petr. *Příběh antické filozofie: antická filozofie pro nefilosofy*. Praha: ČVUT, 2005, s. 207-208.

¹⁰ „Dialogues cover a wide range of subjects: duty, courage, virtue, justice, love, beauty, science, nature, rhetoric and the harmony of words with Being and with Ideas; the nature of humankind, wisdom, kingship, legislation, etc.“ HUMMEL, Charles. *Plato. Prospects*. Paris: UNESCO: International Bureau of Education, 1994, s. 523.

¹¹ KING, Peter J. *Sto filozofů. Život a dílo největších světových myslitelů*. Praha: Nakladatelství Metafora, 2007, s. 20-21.

¹² „The distinguishing feature of Plato's philosophy is the progression or process by which his ideas are formed - his so-called dialectical method, which does not involve solitary, hence unilateral, reflection, but is rather a collective exercise by which friends, as in *The Symposium*, or adversaries, as in *Gorgias*, move forward in argument.“ HUMMEL, Charles. *Plato. Prospects*. Paris: UNESCO: International Bureau of Education, 1994, s. 523.

¹³ HUMMEL, Charles. *Plato. Prospects*. Paris: UNESCO: International Bureau of Education, 1994, s. 524.

¹⁴ Období zralosti je doba, kdy Platón napsal *Hostinu, Faidón, Ústavu* druhou až desátou knihu a *Faidros*. NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl první*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 34.

1.1.2. Ideální stát v *Ústavě*

Ve své nejslavnější knize *Ústava* Platón představuje teorii o ideálním státě. Pokud se jedná o stát, Platón představuje svoji ideu o tom, jak vybudovat ideální společenství, kdo by v něm měl být vládcem a jak v něm dosáhnout spravedlnosti. „*Nejvyšší ctností člověka je spravedlnost.*“¹⁶ Platón přišel na to, že stát je mnohem lepším místem pro diskusi o etice než debata mezi jednotlivci. Podle něj je všechno vidět snadněji a lépe ve velkém než v malém množství. Stát, jak říká Platón, je člověk "předvolaný" před soud boží s prvky, které tvoří město jako základ pro individuální lidskou duši.¹⁷ „*V jednotlivém člověku je spojena žádostivost s vůlí a rozumem a spravedlnost spočívá v nalezení správného poměru mezi nimi.*“¹⁸ V *Ústavě* se Platón zabývá koncepcí společnosti a státu, kdy vzhledem k povaze a zaměření lidské duše je přirozené rozdělení lidí do několika skupin, a to na vládcy, strážce, řemeslníky a zemědělce.¹⁹ Stát vzniká podle Platóna z potřeb lidí, z toho, že nikdo není soběstačný, potřebuje řadu věcí, které lze zajistit jen racionální dělbu práce v rámci státní organizace.²⁰ Platónovým ideálem byla obec vedená kvalifikovanými vládci. Platón tuto myšlenku použil v *Ústavě*: „*Nestanou-li se, děl jsem, v obcích filosofové králi nebo neoddají-li se nynější takzvaní králové a panovníci upřímně a náležitě filosofii a nespadne-li toto obojí v jedno, politická moc a filosofie, a těm četným duchům, kteří se nyní různě ubírají za jedním nebo druhým cílem, násilím v tom nebude zabráněno, není pro obce, milý Glaukóne, konce béd a myslím, že ani ne pro lidské pokolení.*“²¹ V ideálním státě celá kultura musí být ideální, jak je jen možné, protože to vše má vliv na charakter občanů.²²

¹⁵ LUPTÁK, Milan. PROROK, Vladimír. *Politické ideologie a teorie. Od starověku po rok 1848.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 115.

¹⁶ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 59

¹⁷ „In his most celebrated book the Republic, Plato gives the theory of an ideal state. As far as a state is concerned, Plato gives ideas about how to build an Ideal commonwealth, who should be the rulers of the Ideal state and how to achieve justice in the Ideal state. Plato finds the state as the more suitable place to discuss about the morality than an individual, because everything is easier to see in the large than in the small. A state, says Plato, is a man 'writ' large against the sky. The elements that make up a city correspond to the elements that constitute the individual human soul.“

RUSSEL, Bertrand. *History of Western Philosophy.* London: Simon & Schuster, 2007, s. 354.

¹⁸ STÖRIG, Hans, Joachim. *Malé dějiny filozofie.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 124.

¹⁹ Platón tuto sociální strukturou inspiroval v Egyptě nebo ve Spartě.

VERNANT, Jean-Pierre: *Počátky řeckého myšlení.* Praha: Oikoymenh, 2005, s. 13.

²⁰ PLATÓN. *Ústava.* Praha: Oikoymenh, 2005, s. 87.

²¹ PLATÓN. *Ústava.* Praha: Oikoymenh, 2005, s. 156.

²² BURNYEAT, Myles, F. *Culture and Society in Plato's Republic.* Cambridge: Harvard University, 1997, s. 8.

1.1.3. Druhy obyvatel státu

Platón si svůj ideální stát představuje jako stát moudrých správců obce. Pouze filosofové by měli tvořit vládu v tomto státě.²³ „*Filosof je ten, kdo s láskou přijímá jsoucno samé.*“²⁴ Občané podléhají milnému mínění (doxa), proto by vládcí měli pomocí svého racionálního uvažování změnit mylný názor občana a zajistit mu tak jisté vědění (epistémé).²⁵ Vládcí by neměli mít vlastní výhody z vládnutí, ale měli by sloužit pro dobro celé společnosti. Samotná správa státu ovšem za těchto okolností nemusí být příjemná. Dobrý vladař je tedy filosof, který má vědomosti, ví co je dobro a vykonává svoji funkci pro dobro všech občanů ve státě, bez toho aniž by z této funkce měl nějaký vlastní osobní užitek.²⁶ „*Platónovým vzorem takového vůdce - filozofa byl pro něj sám jeho učitel Sokrates, který ve své filozofii vůdcovství zdůrazňoval potřebu pěstování kritického ducha, jenž má být morálním základem veškerého lidského snažení.*“²⁷

Vladař by se tedy měl vzdělávat tak, aby co nejlépe vykonával svoji funkci, proto by se se vzděláváním mělo začít co nejdříve. Platón poukazuje na to, že vzdělání všech dětí v ideálním státě musí zajistit stát, že není možné ho ponechat na jednotlivci. Za výchovu dětí musí převzít odpovědnost stát.²⁸ Vzdělávat by se mělo hrou, aby se dalo vypořádat, k čemu má dítě nadání.²⁹ Vzdělávání dětí by mělo být formou múzického umění pro vzdělání ducha a gymnastikou pro zocelení těla. „*Základy výchovy tedy budou tradiční, bude to múzika a gymnastika. Tak se vychovávalo v Athénách odpradáвна, těmihle dvěma směry.*“³⁰

Ve dvaceti letech jsou zvoleni z těchto studentů první adepti na úřad vládců či strážců. Tento věk je důležitý proto, že člověk je již vyspělý a zná se natolik dobře, abychom viděli, jaké má schopnosti a jaké je povahy. Tito adepti na vládců jsou dále vzděláváni v matematice a dialektice.³¹ Popper kritizuje Platónovo přesvědčení, že vládců je možné rozpoznat již ve dvaceti letech. Platón potlačuje kritického ducha adeptů a bez nich nelze posoudit jejich

²³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 187.

²⁴ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 169.

²⁵ CABADA, Ladislav, KUBÁT Michal a kol. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 112.

²⁶ HARE, R. M., BARNES, Jonathan, CHADWICK, Henry. *Zakladatelé myšlení*. Praha: Nakladatelství svoboda – libertas, 1994, s. 76.

²⁷ GROB, Leonard. *Contributions in Philosophy*. London: Marston Book DMARSTO Orphans, 1991, s. 268.

²⁸ PATOČKA, Jan. *Platónova péče o duši a spravedlivý stát*. Praha: Oikoymenh, 2012, s. 98.

²⁹ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 350.

³⁰ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 367.

³¹ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 98.

intelektuální schopnosti.³² Ve třiceti letech jsou znovu odděleni a cvičeni dalších pět let ve filosofii. Od pětatřicátého roku slouží ve státě patnáct let jako úředníci a důstojníci, a tím získávají zkušenosti. V padesáti letech se stávají vládci, kteří jsou vzděláni, mají zkušenosti ve státní správě a postarají se o vzdělávání další generace vládců.³³

Všem občanům se dostává od státu výchovy a vzdělání, aby byli politicky rozumnými a zodpovědnými členy společnosti. „*Máme tedy kvalifikaci k tomu, abychom mohli mluvit do toho, jakým způsobem se nám vládne.*“³⁴ Platón uvažuje rovnoprávně mezi pohlavími, a tak i ženy mohou zastávat vládnoucí funkce, pokud pro to budou mít dispozice, které vládci musí mít, a pokud stačí na veškeré povinnosti spjaté s touto funkcí.³⁵ Vládci přece řídí stát silou svého rozumu a Platón byl toho názoru, že ženy mají stejný rozum jako muži, pokud se jim dostane vzdělání a uvolní se z domácích povinností.³⁶ Popper obvinil Platóna z rasismu, pokud v jeho ideálním státě bude nadřazena třída vládců, která je daná rodovým původem, nad jinou.³⁷

Platón přímo pojem občan nebo občanství nedefinuje, nicméně se tento pojem vyskytuje v *Ústavě*. Obec tvoří společenství lidí, kteří mají mezi sebou vztahy a žijí společně na určitém území. Vedle vládců, které jsme již popsali, a strážců, které budeme popisovat, jsou tu řemeslníci a rolníci. Každý člověk má ve společnosti své dané místo a zároveň je jeho povinností, aby dělal pouze to, na co má přirozené schopnosti.³⁸ Řemeslníci a rolníci, na rozdíl od ostatních skupin společnosti tohoto státu, nemají svoji funkci ve správě, přesto jsou občany státu. Jejich povinností je zajistit výživu obyvatel státu. Mohou vlastnit majetek a mít rodinu.³⁹

Vedle občanů, kteří obstarávají veškerou ekonomiku státu, a vládců, kteří spravují stát, je nutné, aby v obci byl někdo, kdo by dohlížel na vnitřní chod státu a zabránil případnému nepokoji uvnitř státu, ale zároveň by stát chránil také před vnějším nepřítelem.⁴⁰ Stát nebude

³² POPPER, Karl Raimund. *Otevřená společnost a její nepřátelé I*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 1994, s. 134-135.

³³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 100.

³⁴ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 376-377.

³⁵ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 355-356.

³⁶ ČERMÁK, Vladimír. *Otázka demokracie III. Hodnoty, normy a instituce*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998, s. 152.

³⁷ POPPER, Karl Raimund. *Otevřená společnost a její nepřátelé I*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 1994, s. 143.

³⁸ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 95.

³⁹ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 60.

⁴⁰ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 95.

nikdy fungovat za ideálních podmínek, je v permanentním válečném stavu.⁴¹ Strážci za tuto činnost nedostávají pravidelnou mzdu kromě stravy.⁴² „Především nikdo nemá mít žádný vlastní majetek, jen ten nejnezbytnější.“⁴³ Strážci nesmějí získat žádnou odměnu či majetek, poté by zanedbávali své povinnosti vůči státu, protože by se starali jen o tento majetek.⁴⁴ Strážci nemají osobní vlastnictví ani nevlastní obydlí a dokonce i ženy a děti jsou společné. Pohlavní styky tak řídí stát.⁴⁵ Na tomto konceptu můžeme vidět, jak důležité byly pro Platóna povahové rysy, které zdědí takto zplozený strážce od obou rodičů. Pokud se narodilo dítě ve třídě strážců, a nemělo by vynikající duševní schopnosti, pak by muselo být vyloučeno z této třídy a stát se pouhým řemeslníkem či rolníkem. Pokud by však bylo dítě s těmito schopnostmi ve třídě řemeslníků, mohlo být vychováno jako strážce. „A který že duševní znak rozhoduje o způsobilosti pro povolání strážce? Jediný: láska k učení, dychtivost po vědění, φιλομανία – zase vidíme zde ústřední myšlenku filosofie Platónovy a Sokratovy.“

Výchova dětí by začala už při vypravování příběhů a pohádek. „Vždyť právě tehdy se nejlépe utváří a nabývá ráz, který bychom chtěli každému jednotlivému stvoření vetknout.“⁴⁶ Pro tyto účely by vznikly příběhy či pohádky, které by musely projít censurou u vládců. Ti by tak nový příběh, pokud by nebyl vhodný, museli odmítnout.⁴⁷ Platón zastává názor, že censura je velmi důležitá, aby kultura neměla špatný vliv na duši dítěte.⁴⁸ Od narození vládci musí vštěpovat všem občanům, že všechny tři třídy města - řemeslníci a rolníci, strážci a vládci - mají ve svých duších kovy - železo nebo bronz, stříbro a zlato. Tyto třídy jsou božsky nařízené jako přirozená hierarchie, která musí být zachována z důvodu, aby obec zůstala zdravá.⁴⁹ Vzhledem k tomuto faktu je nutné si položit otázku, jakým způsobem by vládci pomocí těchto censurovaných příběhů ovlivňovali budoucí strážce. Pokud by měl být strážce statečný, je třeba mu pomocí těchto příběhů vytýčit správné vzory a odstranit z nich hrůzu ze smrti či chamtivé hrdiny.⁵⁰ Ve státním zájmu je tak dovoleno lhát i přesto, že pravda je pro Platóna velmi důležitá. Výchova by měla být prostá, pravdivá a přímá bez vnějších

⁴¹ ANNASOVÁ, Julia. *Politika a etika v Platónově Ústavě*. Berlin: Klassiker Ausleger, 1997.

⁴² PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 170.

⁴³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 170.

⁴⁴ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 172-175.

⁴⁵ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 95.

⁴⁶ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 107.

⁴⁷ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 108.

⁴⁸ BURNYEAT, Myles F. *Culture and Society in Plato's Republic*. Cambridge: Harvard University, 1997, s. 47.

⁴⁹ BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 205.

⁵⁰ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 119.

ovlivnění jako tomu bylo v demokratických Athénách.⁵¹ Život strážců se musí podvolit ve prospěch celého státu i přes to, že nebude šťastný. Zajímavé je, že i ve třídě strážců mohou tuto funkci vykonávat také ženy. Je důležité, jako u vládců, aby tito lidé měli předpoklady pro výkon funkce strážce, a poté už není důležité, jaké má tento člověk pohlaví.⁵²

1.1.4. Platón a jeho formy vlády v *Ústavě*

Platón v *Ústavě* osvětluje typy různých vlád. Formy vlády jako jsou timokracie, oligarchie, demokracie a tyranie a jejich principy vlády jsou podle něj nevhodné.⁵³ „*Ústav je tolik druhů, kolik je druhů lidí, protože ústava se rodí z charakteru lidí, kteří stát tvoří, a tento charakter je jí opět formován. Platón zkoumá různé formy státu a lidské typy, jež jim odpovídají.*“⁵⁴ Voeglin ve své knize uvádí, že Platón konstruuje několik politických forem s odpovídajícími znaky a princip přechodu z jedné na druhou. Politické formy jsou určeny převahou jedné nebo druhé složek lidské duše.⁵⁵ Každá nedokonalá ústava vznikne díky špatně nasměrovaným impulsům pocházejícím buď z ducha, nebo chutí obyvatel.⁵⁶ Popper ve své knize hovoří o Platónově zákonu revolucí, tento zákon vysvětluje postupnou proměnu státních zřízení od ideální ústavy až po tyranii. Tento proces proměny nastává vždy, když je v obci nejednotná vládnoucí třída.⁵⁷

Timokracie je formou vlády, kde principem je čest. Je to tzv. vláda ctižádostivých, kteří touží po uznání. Člověk v timokracii je odolný, statečný, odvážný a hloupý.⁵⁸ Platón v *Ústavě* uvažuje nad tím, jakým způsobem vznikla timokracie z aristokracie. Podle něj totiž záleží na třídě, která zaujímá přední místa, v této třídě by muselo dojít ke sporu. Ke sporu nedochází v méně početných třídách.⁵⁹ Pokud tedy vládci v timokracii vedeni svojí ctižádostivostí budou chtít dobývat čím dál větší územní, převládne u strážců pouze vojenský způsob života bez toho, aby se vzdělávali v umění musickém i gymnastickém. A tak se ze strážců stanou vojáci přečeňováni vládcem pro jeho neustálou touhu dobývat.⁶⁰

⁵¹ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 119.

⁵² PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 220-221.

⁵³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 358.

⁵⁴ STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filozofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 125.

⁵⁵ VOEGELIN, Eric. *Order and History. Plato and Aristotle*. Columbia a London: University of Missouri Press, 2000, s. 179.

⁵⁶ BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 201.

⁵⁷ POPPER, Karl Raimund. *Otevřená společnost a její nepřítel I*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 1994, s. 44.

⁵⁸ BLACKBURN, Simon. *Plato's Republic. A Biography*. New York: Atlantic Monthly Press, 2007, s. 133.

⁵⁹ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 355.

⁶⁰ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 357-366.

Podle Sheparda timokrat pochází z rodiny, kde otec, také timokrat, špatně řídí stát a ustoupí z veřejného života. Doma je pod neustálou kritikou své manželky, v důsledku čehož ho syn vnímá jako zbabělce. Tento názor je podpořen rozporem mezi otcovým racionálním hlasem na jedné straně, a hlasem těch, kteří ho kritizují. Je to takový "dům na půli cesty".⁶¹

Platón vychází z toho, že oligarchie je vláda bohatých, vzniká přechodem od timokracie, kdy si vládcí nejvíce hledí svého bohatství, starají se jen o své blaho a nestarají se o stát a blaho ostatních, a proto je bohatství principem této vlády.⁶² „*Ústava je založená na rozdílech jmění. Boháči vládou, kdežto chudšas nemá ve vládě podílu.*“⁶³ Toto státní uspořádání se Platónovi nezamlouvalo. Vládcé přirovnává ke kormidelníkům lodě. Pokud by kormidelníkem lodi mohl být pouze ten nejbohatší a bylo vyloučeno svěřit tuto funkci zkušenému chudému člověku, loď s oligarchickými kormidelníky by se s největší pravděpodobností plavila velmi uboze. Proto i stát by byl v rukou takto dosazených vládců spravován s obtížemi, protože starat se o stát je mnohem složitější než kormidlovat loď. „*Je – li v obci váženo bohatství a s ním i boháči, potom ztrácí svou cenu dokonalost a s ní i dokonalí lidé.*“⁶⁴ Mezi vrstvami obyvatel, chudými a bohatými, tohoto státu pak vzniká spor, a tak ve státě nepanuje jednota, což celý stát oslabuje. Oligarchie podle Sheparda vzniká tehdy, když syn se ze všeho se snaží napodobit svého otce, ale pak vidí otce před soudem z nějakého důvodu, otcův život je následně v troskách. Rozčarovaný a chudý syn obrací veškeré touhy ke cti a zaměří se na vydělávání peněz.⁶⁵ Pokud se oligarcha bude soustředit pouze na vydělávání peněz, stane se z něj pouze jejich spotřebitel bez smysluplné role ve společnosti.⁶⁶

Demokracie vzniká tehdy, když v oligarchii nastane spor mezi bohatými a chudými, chudí tento spor vyhrají a bohatí jsou zabiti či vyhnáni.⁶⁷ Principem vlády je svoboda a volnost. A právě tato volnost a svoboda škodí společnosti, protože nikdo nedonutí jednotlivé občany, aby dodržovali mír a zákony, či aby spravovali stát, když to oni sami nebudou chtít.⁶⁸ Toto je největší vada této formy vlády, neboť hlavní podmínkou vlády v ideálním státě je dobře spravovat stát bez ohledu na osobní užitek a starat se o blaho všech občanů. Platón demokracii kritizuje za to, že si v ní mohou být všichni rovni. Syn je roven otci, přistěhovalec

⁶¹ SHEPPARD, David J. *Plato's Republic*. Edinburgh University Press, 2009, s. 129-130.

⁶² PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 367.

⁶³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 367-368.

⁶⁴ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 368.

⁶⁵ SHEPPARD, David J. *Plato's Republic*. Edinburgh University Press, 2009, s. 131-132.

⁶⁶ BLACKBURN, Simon. *Plato's Republic. A Biography*. New York: Atlantic Monthly Press, 2007, s. 134.

⁶⁷ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 368.

⁶⁸ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 378-379.

starousedlíkovi, žák učitelu a otrok svému majiteli.⁶⁹ „*Vrchol pak svobody, příteli, který se jeví v takovéto obci, jest to, když koupení otroci a koupené otrokyně nejsou o nic méně svobodni než ti, kteří je koupili.*“⁷⁰

Pokud se v demokracii zajde příliš daleko, potom se přílišná svoboda mění v otroctví, pak se z demokracie stává tyranida.⁷¹ Chtíč je principem vlády v tyranii. Tyranem se stane ten, jehož otec vychovává tak, že mu umožňuje dosáhnout cíle za pomoci žádostivosti a chtíče. Touto výchovou se stává ze syna otec tyran. Vládce v tyranii je jen jeden, protože odstraňuje veškeré své protivníky i osoby, které s ním nesouhlasí. Tato persekuce občanů je nástroj kontroly občanů, který je tyranem hojně využíván, občané tak žijí v neustálém strachu.⁷² Tyran sám o sobě je nejhorší a nespravedlivý člověk. Stát pod jeho vládou nemůže prosperovat.⁷³ Tyran je otrokem svých vlastních tužeb, jeho život je plný neuhasitelné zhýralosti, v němž každý chce být následován jiným.⁷⁴

1.2. Ideální stát v *Zákonech*

Římští právníci mají citát „*Ubi societas ibi ius.*“⁷⁵ Ve společnosti jsou konflikty a spory, které musí soudit určitá autorita, a musí být dodržovány zákony. Platónovo nejdelší a nerevidované dílo, které podrobně komentuje jeho legislativní návrhy na ideální stát v *Ústavě*, se ve spisu *Zákony* zaměřuje na praktičnost.⁷⁶ „*Zákony jsou osobitý plod životní touhy po lepší úpravě lidského soužití, touhy, která se právě na konci jeho života s porozuměním a láskou přiblížila ke skutečnému člověku. Je možno říci, že Zákony jsou nejlidovější a nejlidštější dílo Platónovo.*“⁷⁷ Zákony jsou formulovány tak, aby zajišťovaly v ideálním státě obecné dobro, které Platón definuje jako statečnost, rozumnost, spravedlnost a moudrost.⁷⁸ Všichni občané vědí, jaké tyto zákony jsou, a chápou jejich smysl. Politický život jednotlivých občanů tak, jak jej popsal Platón v *Zákonech*, vypadá svobodněji a spravedlivěji. Do běhu věcí může zasahovat více lidí a jejich svobody jsou zabezpečovány právními

⁶⁹ DAHL, Robert. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 63.

⁷⁰ DAHL, Robert. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 63.

⁷¹ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 389.

⁷² PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 395, 410.

⁷³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 409.

⁷⁴ SHEPPARD, David J. *Plato's Republic*. Edinburgh University Press, 2009, s. 135-136.

⁷⁵ Kde je společnost, tam je i právo. MAREK Václav, ZACHOVÁ Jana, KUTÁKOVÁ Eva. *Moudrost věků. Lexikon latinských výroků, přísloví a rčení*. Praha: Svoboda, 1994, s. 54.

⁷⁶ HARE, R. M., BARNES, Jonathan, CHADWICK, Henry. *Zakladatelé myšlení*. Praha: Nakladatelství svoboda – libertas, 1994, s. 36.

⁷⁷ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 162.

⁷⁸ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 330-332.

předpisy, které jsou popsány v Platónových spisech *Zákony*.⁷⁹ V *Ústavě* byl popisován Platónův ideální stát „první republika“ a v *Zákonech* popisuje svoji „druhou republiku“ Magnésii.

1.2.2. Magnésia

Platónova druhá republika, jeho městský stát „Magnésia“, je uzavřená a soběstačná. Tvoří ji 5040 vybraných občanů vlastnících půdu, jimž slouží větší množství pracovníků, kteří nemají žádná politická práva. Na dodržování zákonů dohlíží třicet sedm strážců a dvanáct kontrolorů, kteří se starají o to, aby nedocházelo ke korupci.⁸⁰ Shromáždění, které se skládá z kněží, strážců zákonů a správců veškeré výchovy, dohlíží na dodržování a uplatňování zákonů.⁸¹

Platónův ideální stát může připomínat starý indický systém kast či městský stát Spartu, kde každý obyvatel má svou speciální funkci pro blaho celku. V této ideální obci nesmí existovat vlastnictví zlata a stříbra, ani vydělávání na úkor práce jiných, které vede ke kuplířství a úrokům.⁸² Pozitivně je nahlíženo na vztahy mezi občany státu a cizinci s důrazem na ochranu jejich závazků.⁸³

1.2.3. Druhy obyvatel v Magnésii

V *Zákonech* je občan základním kamenem celé společnosti ideálního státu. Na jeho ochranu jsou vytvořeny zákony, které nařizují i vychovávají tím, že působí na rozum, vůli a cit občanů v rámci prevence kriminality.⁸⁴

Vzdělávání občanů je zásadní otázkou nejen pro společnost, ale i pro fungování státu samotného, jelikož občan hraje v ideálním státě důležitou roli, na kterou je připravován od mládí. Malé děti jsou vedeny k laskavosti a dobrotě, aby z nich vyrostli občané, kteří se budou starat o stát, ale zároveň se nechají ovládat zákony tohoto státu.⁸⁵

⁷⁹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 319.

⁸⁰ KOLEKTIV KATEDRY FILOSOFIE. *Platón bez idejí*. Brno: MU 2008. Dostupné z https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps12/platón/web/tema3_tisk.html.

⁸¹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 319.

⁸² PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 135-136.

⁸³ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 123-124.

⁸⁴ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl třetí*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 525.

⁸⁵ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 43.

Morálka je vedle dobra dalším pilířem ideálního státu. Občané by se měli chovat rozumně, moudře a spravedlivě a neměli by se dopouštět bezpráví, křivd a závisti.⁸⁶ Pokud budou ve státě tyto špatné vlastnosti, které vedou k roztržkám, bude nutné občana, jenž tyto špatné vlastnosti má, vyhnat. Dobrý stát totiž musí mít pouze dobré občany. Občany ideálního státu se mohou stát i přistěhovalci, kteří mají dobrou morálku.⁸⁷

Manželství musí uzavřít každý muž ve věku mezi třiceti a pětatřiceti takové, které bude ku prospěchu státu a ne samotnému muži.⁸⁸ Pokud tak neučiní, je mu stanovena každý rok velká peněžitá pokuta. Platón vidí v dětech nesmrtelnost a pokud muž nemá děti, musí ho stát potrestat.⁸⁹ Žena se musí vdát mezi šestnáctým a dvacátým rokem.⁹⁰ Stát musí dohlížet na plození dětí a množstvím obyvatelstva, pokud je manželství deset let neplodné, mělo by se rozvést.⁹¹ Stát také reguluje porodnost na určitém bodě, pokud by byl překročen tento bod, budou nadbyteční občané vysláni do osad.⁹²

Branná povinnost se týká jak mužů, tak i žen. Ženy jsou jako muži učeny v boji, aby mohly bránit své děti a bezmocné, když muži nejsou ve státě či je velká převaha útočících.

Občané jsou rozděleni do čtyř skupin podle toho, jak moc je výnosný jejich díl půdy v obci.⁹³

Vládce je vzor pro občany státu a měl by se chovat tak, aby šel svou morálkou všem příkladem. Pokud má vládce největší moc a je moudrý a rozumný, pak stát, ve kterém vládne, je ideální.⁹⁴ Kdyby však vládce nebyl rozumný, ba naopak byl by zlý, toužil po slasti, nevedl by stát k blahu celé společnosti, ale pouze ve svůj vlastní prospěch. Tento vládce by pak stanovil zákony, které by podle Platóna nebyly platné.⁹⁵

Ve společnosti jedni vládnou a druzí poslouchají. Platón uvažuje v *Zákonech* o právním i mravním nároku na vládu. Definuje šest druhů těchto nároků: rodiče vládnou

⁸⁶ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 124.

⁸⁷ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 129.

⁸⁸ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 285.

⁸⁹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 117-118.

⁹⁰ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 170.

⁹¹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 170.

⁹² PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 133.

⁹³ VOEGELIN, Eric. *Order and History. Plato and Aristotle*. Columbia a London: University of Missouri Press, 2000, s. 306.

⁹⁴ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 108.

⁹⁵ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 110-111.

dětem, urození neurozeným, starší mladším, páni otrokům, silnější slabším a moudří nevědomým.⁹⁶

Dalším druhem obyvatel státu je strážce zákonů. „*Ten náš strážce, maje bystrý zrak a vynikajícím způsobem se staraje o výchovu dětí, ať správně řídí jejich povahy a stále je obrací k dobru podle zákonů.*“⁹⁷ Vzdělání strážce je důležité, protože on bude informovat a vychovávat občany.⁹⁸ Jeho vzdělání musí obsahovat cvičení válečnického umění, čtení a psaní, hru na lyru a počty, tak aby byl výborným válečníkem, naučil se hospodařit a dobře spravoval obec. Mimo to by se měl věnovat astronomii a dovednostem, které jsou důležité pro chod obce.⁹⁹ Jeho povinností je starat se o osiřelé děti.¹⁰⁰ Strážci zákonů jsou voleni ve věku padesáti let a mohou úřadovat maximálně dvacet let, jakmile překročí hranici sedmdesáti let, z úřadu odstoupí.¹⁰¹ Do úřadu strážce je volen zkušený, moudrý a mravní člověk, který dohlíží na blaho občanů.¹⁰² Pokud by strážce překročil své pravomoci, může se občan obrátit na soud, který jeho případ objektivně posoudí a vynese rozsudek.¹⁰³

Posledním druhem obyvatel je zákonodárce. Tato funkce má za úkol tvořit zákony s přihlédnutím na veškeré dobro.¹⁰⁴ Platón rozděluje dobro na lidské a božské, kdy lidské dobro je závislé na božském. Lidská dobra dále člení na zdraví, krásu, sílu k běhu a ke všem ostatním tělesným pohybům a bohatství spojené s moudrostí. Božská dobra jsou moudrost, uměřený stav duše s rozumem, rozum se statečností, spravedlnost a statečnost.¹⁰⁵ Zákony napíše zákonodárce s největší přesností, ale bude je muset upřesnit podle zkušenosti, aby byl zachován řád.¹⁰⁶ Apeluje na inteligenci a dobrou vůli občanů tím, že jim vysvětlí své motivy k formulaci zákona.¹⁰⁷

Zákonodárce se stará o sňatky a o děti vzniklé z těchto sňatků od jejich narození až po jejich skon. Pomocí zákonů je chválí či trestá, dále se musí starat o jejich starosti, žádosti,

⁹⁶ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 545.

⁹⁷ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 332.

⁹⁸ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 333.

⁹⁹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 333.

¹⁰⁰ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 298.

¹⁰¹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 143-144.

¹⁰² PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 336.

¹⁰³ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 338.

¹⁰⁴ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 57.

¹⁰⁵ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 57.

¹⁰⁶ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 602.

¹⁰⁷ VOEGELIN, Eric. *Order and History. Plato and Aristotle*. Columbia a London: University of Missouri Press, 2000, s. 308.

slasti a touhy, a to za jakékoliv situace, tak aby je vedl a poučoval.¹⁰⁸ Obstarává pohřby a rozhoduje podle života zemřelého, jaké pocty se mu dostanou.¹⁰⁹

Zákonodárce dbá na to, aby starší lidé byli vzorem pro mladší, jelikož budou-li se starší lidé chovat neslušně a mluvit hrubě, ovlivní to chování mladších lidí natolik, že se budou chovat stejně jako starší.¹¹⁰

Další povinností zákonodárce je sledování hospodaření občanů a jejich závazků.¹¹¹ Snaží se o to, aby byl občan dobrý a šťastný, tak že reguluje jejich majetek. Protože ten, kdo je moc bohatý, nemůže být dobrý, a kdo není dobrý, tak není šťastný.¹¹² Volí strážce zákonů, kteří jsou moudří, rozumní a spravedliví.¹¹³

1.2.4. Majetek ve státě

Společné vlastnictví majetku, žen a dětí, které bylo popisováno v Ústavě, je v *Zákonech* zpochybněno, protože tato myšlenka přesahuje lidskou povahu, výchovu a vzdělání.¹¹⁴ Občan by měl mít takové množství majetku, aby nebyla chudoba či velké bohatství. Jelikož mezi chudými a bohatými vzniká závist a poté spory.¹¹⁵ Půda se rozdělí rovnoměrně, aby každý měl stejně velké pole. Obec bude mít k dispozici přesně takový rozsah půdy, aby obyvatelstvu zajistila důstojné živobytí.¹¹⁶ Občan by se měl přednostně starat o moudrost a zdraví, teprve poté by se měl starat o majetek.¹¹⁷ *Zákony* řeší i dědictví půdy, která se nesmí dělit a předává se pouze jednomu synovi. Dcery musí provdat a ostatní syny rozdělit mezi spoluobčany, kteří nemají potomky. Tak je zajištěný stálý počet dílů půdy.¹¹⁸

¹⁰⁸ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 57.

¹⁰⁹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 57.

¹¹⁰ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 120.

¹¹¹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 57.

¹¹² PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 135.

¹¹³ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 57.

¹¹⁴ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 155.

¹¹⁵ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 77.

¹¹⁶ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 137.

¹¹⁷ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 136.

¹¹⁸ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 132-133.

1.2.5. Právní řád a Noční shromáždění

Ústředním tématem *Zákonů* je zformování právního řádu pro ideální stát. Platón vidí právní řád jako „řád dobra“, a to za účelem nejvyššího dobra.¹¹⁹ V ideálním státě nevládnou lidé, ale zákony. Každý člen ideálního státu je jim podřízen. Právní normy a nařízení musí respektovat.

V následujícím odstavci si všimneme některých z nich, zejména těch, které se týkají fungování obce.

Platón v pátém spisu *Zákonů* definuje vznik obce, její osídlení, materiální základ obce a stanovení vlastnictví půdy.¹²⁰ Vlastnictví zlata a stříbra je zakázáno, peníze je možné vlastnit v přiměřeném množství, a to pouze ty, které jsou v obci platné. Pokud přijede návštěvník, vlastníci jiné, musí si tyto peníze vyměnit.¹²¹ Vlastnictví valut je zakázáno. „Ukáže-li se o někom, že si je chce ponechat, ať jsou zabaveny, a kdo o tom ví a neudá to, buď spolu s tím, kdo je přinesl, stížen kletbou i hanbou a k tomu ještě pokutou ne menší, než je hodnota přinesených cizích peněz.“¹²²

Devátá kniha se věnuje trestnímu právu. Platón je přesvědčen, že cílem trestu by měla být náprava zločince. Je nutné proto zvažovat a volit přiměřené tresty, které k nápravě vedou, pokud se však zločinec nepolepší a provede další zločin, teprve poté má dostat nejvyšší trest.¹²³ Zajímavé je i Platónovo dělení trestných činů. Zabývá se dělením trestných činů na úmyslné a neúmyslné. Jako příklady neúmyslného zabití uvádí např. smrt během vojenského cvičení nebo smrt pacienta po špatně provedeném zákroku lékaře.¹²⁴ Dále Platón zmiňuje činy provedené v afektu. Těch člověk zpravidla později lituje, a proto jsou trestány mírněji.¹²⁵ Mírnější trest dostane také ten, kdo nedokončil vraždu.¹²⁶ Naopak trest smrti je stanoven například za zločin proti zbožnosti či za svatokrádež. Takto stanovenými tresty jsou trestáni pouze právoplatní občané. Dopustí-li se zločinu cizinec či otrok, bude zbičován a nahý vyobcován.¹²⁷ Za porušování ústavy, tedy upřednostnění zájmů jedince nebo skupiny osob

¹¹⁹ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 554.

¹²⁰ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 284-287.

¹²¹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 284-287.

¹²² PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 284-287.

¹²³ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 239.

¹²⁴ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 240.

¹²⁵ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 241.

¹²⁶ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 251-252.

¹²⁷ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 251-252.

před zájmy celku hrozí vyhnání nebo smrt.¹²⁸ Všichni občané jsou vyzýváni k udání kohokoli, kdo jedná protizákonně.

Vedle právního řádu existují i nepsané zákony, které vycházejí především ze zděděných obyčejů při výchově dětí a pohlavních stycích, jež se mají dít skrytě.¹²⁹

Neměnnost právního řádu je důležitá pro stabilitu a trvání obce. Platón se přiklání k myšlence, že změna je zlo, kromě změny v tom, co je špatně. Platón si je vědom, že praxe bude vyžadovat řadu potřebných zákonných úprav. Stanovuje desetiletou lhůtu, v níž mají být úpravy uskutečňovány, až se dospěje k dokonalosti. Výsledek pak bude prohlášen za definitivní. Výkonným orgánem k dosažení tohoto cíle je v ideálním státě Noční shromáždění, jehož členy jsou nejstarší strážci zákonů, tito lidé mají potřebné zkušenosti.¹³⁰ Shromáždění se bude scházet v noci, v tento čas má každý ještě volno. Členové nočního shromáždění se musejí řídit dobrem, k němuž směřují všechny zákony.¹³¹

1.2.6. Platón a jeho formy vlády v *Zákonech*

Platón se v *Zákonech* zabývá kromě ideálního státu i nevhodnými formami států. Za ně považuje demokracii, oligarchii a tyranidu, neboť všechny uvedené formy vlády vznikají ze sporů. Vládcem je zde člověk či lidé, kteří z této vlády jednoznačně mají prospěch. Platón *Zákony* definoval tak, aby občané nebyli materiálně zaměřeni, a tak by nevznikaly tyto nevhodné formy.¹³² Platón se nevhodným formám státu v *Zákonech* nevěnuje tolik jako v *Ústavě*.

Demokracie je nevhodná pro svoji rovnost. Každý je roven druhému, a tak je pán rovný otroku. Tím mohou vzniknout rozbroje v této společnosti.¹³³ Zákonodárce v ideálním státě se stará o to aby se stejné cti dostávalo pouze občanům, a tím zabraňuje sporům ve společnosti.¹³⁴

Oligarchii vládou lidé, kteří touží po slastech a smyslových požitcích. Lidé mající duši, která nelze ukojit a která při této honbě za požitky nedbá zákonů.¹³⁵

¹²⁸ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 319.

¹²⁹ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948, s. 553.

¹³⁰ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 251-252.

¹³¹ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 251-252.

¹³² PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 211.

¹³³ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 212.

¹³⁴ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 210-212.

¹³⁵ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 211.

Vládce tyranidy je podle Platóna mladý, rozumný, učenlivý, dobré paměti, statečný, velkoduchý, má se přidružovat ke všem částem dobra, ty se přidružují k tyranově duši.¹³⁶ Koná bez velké námahy a za krátký čas veškeré změny v obci, které jsou pro dobro společnosti i naopak.¹³⁷ Vytváří podle sebe nový vzor chování, ty, kteří se mu podřídí, chválí, a naopak ty, kteří mu odporují, trestá.¹³⁸

1.2.7. Shrnutí

Platónova myšlenka ideálního státu je označována jako utopistická. Přesto jeho teorií byla ovlivněna řada filosofů a politiků, z nichž můžeme zmínit například Jana Masaryka. Bohužel ani První republika a Platónova Magnésia by neměly dlouhého trvání. Karl Popper kategorizoval Platóna jako nepřítele "otevřené společnosti" a jako teoretika totality. Popper viděl v Platónovi nepřítele individuality, svobody a pluralismu.¹³⁹

¹³⁶ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 210.

¹³⁷ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 210.

¹³⁸ PLATÓN. *Zákony*. Praha: Oikoymenh, 1997, s. 211.

¹³⁹ BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 205.

2. Aristoteles

Aristoteles se narodil roku 384 před n. l. na severovýchodním pobřeží poloostrova Chalkidiki ve městě Stageira.¹⁴⁰ Fakt, že se nenarodil v Athénách, mu byl předhazován po celý jeho život a mělo to i důsledky ke konci jeho života, kdy byl nucen uprchnout z Athén.¹⁴¹ Jeho otec Nikomach a matka Faistis pocházeli ze starých lékařských rodin.¹⁴² Nikomach působil jako lékař krále Amyntase II. v Pelle.¹⁴³ Zde se Aristoteles seznámil s princem Filipem.¹⁴⁴ Podle Galena Nikomachova rodina cvičila své syny v lékařství a je tak pravděpodobné, že tento výcvik vzbudil jeho zájem o biologii a fyzikální vědy.¹⁴⁵ Jako patnáctiletý osiřel a byl svěřen do péče Proxenosovi a Atarnei v Myssi.¹⁴⁶ V osmnácti odešel do Athén do Akademie a zde zůstal devatenáct let, až do Platónovy smrti v letech 347/8 před n. l.¹⁴⁷ Akademie byla v té době centrem vzdělanosti celého Řecka. Aristoteles zde působil jako externista, který přednášel astronomii, rétoriku a medicínu.¹⁴⁸

Aristoteles odešel spolu s Xenokratem a Kallisthénem do Assu v Mysii, aby zde založil pobočku školy.¹⁴⁹ Zůstal zde jen tři roky, během této doby si vzal neteř nebo adoptovanou dceru Hermeiase, Pythiasu, s níž měl dceru Pythias.¹⁵⁰ Po smrti Pythias měl vztah s Herpyllis, rodačkou ze Stagira. Spolu měli syna Nikomacha.¹⁵¹ Z Assu se odstěhoval na nedaleký ostrov Lesbos, do města Mytilén, a spolu se svým asistentem Theofrastem z Eresu se zde zabývali studiem biologie a sběrem rostlin a živočichů.¹⁵²

V roce 343 nebo 342 před n. l. Filip povolal Aristotela zpět na dvůr ve městě Pella, aby zde vedl výchovu prince Alexandra, budoucího Alexandra Velikého.¹⁵³ V roce 336 před n. l. nastoupil Alexandr na trůn a Aristoteles se vrátil do Athén.¹⁵⁴

Asi v roce 335 před n. l. založil v Athénách vlastní filosofickou školu zvanou Lykeion.¹⁵⁵ Tato škola se značně odlišovala od Akademie. Aristoteles a jeho kolegové

¹⁴⁰ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 15.

¹⁴¹ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 17.

¹⁴² ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 18.

¹⁴³ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 15.

¹⁴⁴ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 18.

¹⁴⁵ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 15.

¹⁴⁶ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 18.

¹⁴⁷ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 16.

¹⁴⁸ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 19.

¹⁴⁹ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 19.

¹⁵⁰ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 18.

¹⁵¹ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 21.

¹⁵² ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 20.

¹⁵³ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 19.

¹⁵⁴ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 20.

Theophrastus, Eudemos a Aristoxenus se zabývali výzkumnými programy v oboru botaniky, biologické taxonomie, hudby, matematiky, astronomie, medicíny, kosmologie, fyziky, dějin filozofie, umění, psychologie, etiky, rétoriky, vlády a politické teorie. Ve všech těchto oblastech se Lykeion snažil sbírat rukopisy.¹⁵⁶ Aristoteles prováděl komparativní výzkum 158 ústav řeckých států.¹⁵⁷ Po smrti Alexandra Velikého v roce 323 před n. l. se vlády v Athénách ujímá protimakedonská strana, která obžalovala Aristotela z bezbožnosti a zlehčování státního náboženství.¹⁵⁸ Aristoteles odevzdává vedení školy Theofrastovi a utíká do Chalkidy na Euboiu. Zde rok poté v roce 322 před n. l. umírá.¹⁵⁹

V době, kdy působil Aristoteles, bylo evidováno více než 400 jeho knih. Známych zůstalo jen 143, a to díky přepisovačům.¹⁶⁰ Dochované texty můžeme rozdělit do čtyř kategorií. První kategorie je tvořena šesti logickými pracemi pod názvem *Organon*. Druhá je kategorie teoretické vědy tvořená jedenácti spisy. Do této kategorie patří například *Metafyzika*. Třetí kategorií jsou praktické vědy, které tvoří například spisy *Etika Nikomachova* a *Politika*. Poslední- čtvrtou- kategorií tvoří produktivní vědy. Do nich patří *Poetika* a *Rétorika*.¹⁶¹ Jeho metoda v jeho spisech je do značné míry indukční.¹⁶²

Aristoteles položil základy logice jako samostatné vědní disciplíně. Název logika je odvozen od slova "logos". Aristoteles používá výraz analytika. Logika je nauka o formách a metodách správného myšlení. Za pomoci logiky chce ukázat, jak máme v myšlení postupovat. Základem je vycházet od něčeho daného, abychom dopěli ke správným výsledkům. Tím se liší logika od ostatních věd.¹⁶³

Zkoumal otázky o člověku, společnosti a snažil se je uspořádat za pomoci výzkumu přírody, biologie, ústav, které prováděl ve své škole.¹⁶⁴ V *Etice Nikomachově* řeší otázky týkající se etiky a v *Politice* především život v obci, spravedlnosti a práva.¹⁶⁵

¹⁵⁵ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 20.

¹⁵⁶ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 20-21.

¹⁵⁷ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 65.

¹⁵⁸ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 65.

¹⁵⁹ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 21.

¹⁶⁰ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 24-25.

¹⁶¹ SHIELDS, Christopher John. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 2007, s. 32-33.

¹⁶² ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 249.

¹⁶³ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 27-28.

¹⁶⁴ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 29.

¹⁶⁵ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 30.

2.1.2. Politika

Aristoteles se ve svém díle *Politika* věnuje pojmům související se státem. Podle něj by se všichni aktéři politické scény měli řídit principem střední cesty a odmítat krajnosti.¹⁶⁶ Kritizuje Platónovu ideální obec a vyjadřuje své názory na ideální stát. Zabývá se složenými pojmy, které postupně logicky rozebírá, aby se dobral k základním prvkům podstaty státu. Stát by měl být sám o sobě samostatný a občané svobodní. Aristoteles rozdělil moc na zákonodárnou, soudní a výkonnou dříve než to provedl Charles de Montesquieu.¹⁶⁷

2.1.3. Kritika Platónovo Ústavy

Ve druhé knize spisu *Politika* Aristoteles vyjadřuje nesouhlas s Platónovými myšlenkami, uvedenými v *Ústavě*. Nejprve se zabývá teorií společného majetku, dětí a žen.¹⁶⁸ Výsledkem společného vlastnictví všeho je jednota obce. Podle Aristotela není možné dosáhnout úplné jednoty, jelikož jednotnou obec tvoří jednotlivé domácnosti, složené z jedinců.¹⁶⁹ Jedinci jsou každý unikátní a mají různé povahy.¹⁷⁰ Společný majetek obce má chybu v tom, že se starosti o něj bude věnovat méně péče než soukromému majetku jednotlivce.¹⁷¹ Občan se může chybně domnívat, že se o společný majetek postará někdo jiný.¹⁷² Záporom společného vlastnictví žen a dětí je pro Aristotela nepochybně fakt, že může vést k zániku přirozených vztahů v klasické rodině, a tím i příbuzenské lásky.¹⁷³ Ani ve sjednocené obci se nelze vyhnout problémům plynoucím ze společného soužití, a tím vznikají obtíže, např. hádky a nadávky (dle Aristotela obtíže dobrovolné), případně až ublížení na těle či vražda (obtíže nedobrovolné).¹⁷⁴

V další části řeší Aristoteles otázku společného jmění. Zabývá se nevhodností společného vlastnictví. Problém ve společném vlastnictví polí vidí např. v tom, že některý z občanů by na poli pracoval více a jiný méně, tím by byla různá výnosnost z polí a vznikaly by konflikty.¹⁷⁵ Přiklání se spíše k soukromému vlastnictví, jehož část by vlastník poskytl přátelům a společnosti. Nesouhlasí s Platónovou myšlenkou, že jednota bude dosažena,

¹⁶⁶ VERGELY, Bertrand. *Aristoteles aneb umění moudrosti*. Brno: KMa s.r.o., 2008, s. 60.

¹⁶⁷ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 69.

¹⁶⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 33.

¹⁶⁹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 33.

¹⁷⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 33.

¹⁷¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 35.

¹⁷² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 35-36.

¹⁷³ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 257.

¹⁷⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 37.

¹⁷⁵ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 39.

pokud všichni lidé říkají "moje" nebo "ne moje" o stejné věci.¹⁷⁶ Přiklání se spíše k soukromému vlastnictví, jehož část by vlastník poskytl přátelům a společnosti. Tím by každý občan, vlastníci soukromý majetek, díky darům společnosti a přátel dbal dvou ctností, uměřenosti a štědrosti.¹⁷⁷

2.1.4. Kritika Platónových Zákonů

V *Zákonech* zrealizovat své myšlenky uvedené v *Ústavě*, ale místo toho spis obsahuje převážně jen zákony. Pokud se týká výkladu ústavy, Platón se jí dotýká okrajově a postupně se vrací k původním myšlenkám, které se týkají ideálního státu ve spisu *Ústava*.¹⁷⁸ Zákonodárce by měl při tvorbě zákonů přihlížet k území a k lidu, a také sousedním obcím, pokud chce stát rozvíjet politické a obchodní vztahy.¹⁷⁹ Řešení majetku je podle něj dosti všeobecné - mělo by se ho užívat mírně a štědře a měl by být rozdělen rovnoměrně celé společnosti. Pak by bylo zapotřebí starat se o regulaci populace, aby nedošlo chudobě, jež by byla příčinou, že by ve společnosti vznikaly spory.¹⁸⁰ Aristoteles vidí v Platónově ideálním státu prvky z demokracie a to ve společném stolování a v ostatních činnostech denního života občanů a tyranidu vidí ve volbě efortů. Další prvky vidí v oligarchii a to především v obsazování míst v úřadech a právu volit pro vyšší třídu.¹⁸¹ Podle něj by měl ideální stát obsahovat prvky různých forem ústav, aby se stala tato ústava dokonalou.¹⁸²

2.1.5. Společenství

V první knize *Politiky* je vymezen pojem společenství. Mulgan tvrdí, že Aristoteles společenství považuje za důležité pro plné rozvinutí potenciálu člověka.¹⁸³ Jednotlivci mají potřebu se sdružovat k dosažení určitého cíle, i když by nemuseli. Tímto sdružováním vznikají domácnosti a z nich obce a společenství, které se mají ubírat k jedinému, k dobru.¹⁸⁴ Základním prvkem společenství je rodina, která žije za účelem dobra řádný a ctnostný život.¹⁸⁵ „Z toho jest tedy zřejmé, že obec jest útvar přirozený a že člověk jest bytost

¹⁷⁶ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 257.

¹⁷⁷ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 40-41.

¹⁷⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 44-45.

¹⁷⁹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 45.

¹⁸⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 46-47.

¹⁸¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 48-49.

¹⁸² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 48.

¹⁸³ MULGAN, R. G. *Aristotelova politická teorie*. Praha: Oikoymenh. 1998. str. 9.

¹⁸⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 4-6.

¹⁸⁵ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 102.

přirozeně určená pro život v obci.¹⁸⁶ Mimo společnost žije jen zvíře nebo Bůh.¹⁸⁷ Podle Mulgana obec nevzniká proto, že je - podle Aristotela- konečným stádiem postupného vývoje, ale proto, že díky své soběstačnosti může uspokojit veškeré lidské potřeby. Mulgan kritizuje i Aristotelův neúspěšný pokus dokázat, že obec je ve shodě s vrozenými charakteristickými rysy člověka. Podmínkou pro upřesnění teorie o obci jako o složeném celku, je spojení a vyjasnění si řady rozdílných rysů obce.¹⁸⁸

Výchova dětí má pro Aristotela - stejně jako tomu bylo u Platóna – nezastupitelný význam. Je nutné vychovávat děti tak, aby ctily svoji obec a konaly vše ve prospěch celého společenství.¹⁸⁹

Důležitou součástí společenství je spravedlnost. Spravedlnost díky právu má moc soudit a tím tvoří řád pro celé společenství.¹⁹⁰ Spravedlnost zahrnuje ve svém nejširším významu podle Mulgana všechny mravní principy, které by měly řídit chování lidí ve společnosti.¹⁹¹ Společenství lidí v obci musí žít ve shodě s přírodou. Mělo by se přizpůsobit prostoru, minulosti a podmínkám.¹⁹²

2.1.6. Občan

Člověk je podle Aristotela zoon politikon, tedy člověk přirozeně společenský, jen ve společnosti může dobře žít a pomocí společenství prožít své touhy a mít šťastný život.¹⁹³ Obec tvoří určité množství občanů, ovšem občan oligarchie a občan demokracie není tentýž, vzhledem k množství ústav mění se i druhy občanů.¹⁹⁴ Počet občanů musí být takový, aby stát mohl být soběstačný.¹⁹⁵ Děti a staří nepatří mezi plnohodnotné občany, protože podle Aristotela je občanem ten, který je veřejně činný ve státní správě či v soudnictví.¹⁹⁶ Dítě, jehož oba rodiče jsou občany stejného státu, bude též občanem tohoto státu. Pokud je pouze jeden z jeho rodičů právoplatným občanem, jeho dítě občanem nebude.¹⁹⁷ Úkolem občanů, i

¹⁸⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 7.

¹⁸⁷ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 69.

¹⁸⁸ MULGAN, R. G. *Aristotelova politická teorie*. Praha: Oikoymenh. 1998. str. 40.

¹⁸⁹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 8.

¹⁹⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 8.

¹⁹¹ MULGAN, R. G. *Aristotelova politická teorie*. Praha: Oikoymenh. 1998. str. 23.

¹⁹² VERGELY, Bertrand. *Aristoteles aneb umění moudrosti*. Brno: KMa s.r.o., 2008, s. 50.

¹⁹³ CABADA, Ladislav, KUBÁT Michal a kol. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 113.

¹⁹⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 75.

¹⁹⁵ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 75.

¹⁹⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 75-76.

¹⁹⁷ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 76.

když nejsou na stejné úrovni, je sloužit státu pro blaho společenství.¹⁹⁸ Domácnost tvoří lidé svobodní = rodiče a děti a nesvobodní = otroci. V Aristotelově teoretické vizi domácnosti je hluboce zakořeněna myšlenka otroctví, vztah mezi pánem a otrokem je jedním z hierarchických vztahů v domácnosti.¹⁹⁹ Rovnost mezi mužem a ženou u Aristotela neexistuje. Žena má nižší duši a musí – stejně tak jako děti – poslouchat muže, který je pánem domácnosti.²⁰⁰

Ctnost je vlastnost nezbytná pro občana, aby stát, ve kterém žije, byl nejlepší.²⁰¹ Aristoteles rozlišuje ctnost jedince, občana a vládce. Občan musí být vždy dobrý, avšak jedinec dobrý být nemusí.²⁰² Ctnost občana a vládce se liší. Občan i vládce by měli umět poslouchat. Vládce navíc musí být schopný vládnout, aby vládl rozumně a spravedlivě. Měl by rozumět oběma stranám tak, aby mohl vydávat nařízení, ale i je zároveň přijímat.²⁰³ Podmínkou pro blažený život občana je, že musí jednat v souladu s ústavou tak, aby se celé společenství chovalo ušlechtilé, a tím by konalo dobro.²⁰⁴ Podstatnou věcí, kterou je nutno regulovat, je počet obyvatel státu. Není možné dobře spravovat stát s velkým množstvím obyvatelstva na určitém území.²⁰⁵

Občan se podílí na výkonné moci a může se účastnit moci zákonodárné a soudní.²⁰⁶ Zákonodárce by se měl starat o manželství tak, že by pomocí zákona určil, kdo se může sezdat.²⁰⁷ Plození dětí má být omezeno u mužů do sedmdesáti a u žen do padesáti let. Naopak ženy by měly mít děti od osmnácti let a muži od sedmatřiceti let.²⁰⁸ V ideálním státě by měl existovat zákon o odložení a výživě novorozeňat.²⁰⁹ Malé děti by se měly otužovat a do věku pěti let by se neměly vzdělávat ani pracovat. Měly by mít volný pohyb, aby nezlenivěly, a věnovat se hrám.²¹⁰ Hry by měly být přípravou pro budoucí zaměstnání dítěte. Do věku sedmi let jsou děti vychovávány doma. Aristoteles klade důraz na osobní příklad rodičů při výchově

¹⁹⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 81.

¹⁹⁹ BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 248.

²⁰⁰ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 69.

²⁰¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 81.

²⁰² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 81.

²⁰³ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 92-93.

²⁰⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 220-221.

²⁰⁵ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 229-231.

²⁰⁶ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 69-70.

²⁰⁷ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 252.

²⁰⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 252-253.

²⁰⁹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 254-255.

²¹⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 256.

děti. Tyto děti již rozumí řeči, proto je nutné, aby se rodiče vyvarovali oplzlé mluvě, lehkomyšlné řeči a neslušnosti.²¹¹ Aristoteles kritizuje vzdělávání ve Spartě.²¹²

Úřady by se měly starat o to, aby mládež nevidala neslušné obrazy, neposlouchala nemravní příběhy a další věci, které by ji sváděly k nemravnostem a zlomyslnostem.²¹³ Další výchova dětí se dělí podle věkových skupin od sedmi let do dospělosti a od dospělosti do jednadvaceti let.²¹⁴ Výchova musí být jednotná a musí se o ni starat jen zákonodárce.²¹⁵ Jako předměty se vyučují gramatika, tělocvik, hudba a kreslení.²¹⁶

2.1.7. Druhy ústav

Proto, aby stát fungoval, musí mít ústavu. Jelikož ústava nejsou jen zákony, ale je to řád obce.²¹⁷ Vládce a zákonodárce každé obce by měl znát, kolik druhů ústav existuje, aby zavedl tu, která se nejvíce hodí do této obce a mohl ji eventuálně upravit.²¹⁸ Aristoteles rozlišuje státní formy podle počtu osob zúčastněných na vládě. Dalším aspektem v jeho třídění je sledování cíle. Z tohoto hlediska definuje správné ústavy (sledují cíl prospěšný všem) a jejich špatné druhy, jejich protiklady (sledují pouze svůj vlastní prospěch).²¹⁹

Mezi správné řadí království, aristokracii a politeu. Jako špatné ústavy označuje tyranidu, která je protikladem království, oligarchii jako protiklad aristokracie a demokracii, která je opakem politei.²²⁰ Jediné správné dělení ústav je, že jsou tři ústavy správné a zbytek jsou jejich poddruhy, které jsou jejich opaky.²²¹

Království považuje Aristoteles za správnou ústavu, ale je nutné zvážit, zda státu prospívá.²²² Podle něj existují různé druhy království. Inspiraci k jejich definici našel ve Spartě.²²³ Prvním je království, kde vládne doživotně vojevůdce, který velí ve válce. Místo po něm je pak obsazeno dědičně či volbou.²²⁴ Druhé je království barbarů s dědičnou vládou

²¹¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 256-257.

²¹² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 249-250.

²¹³ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 257-258.

²¹⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 258.

²¹⁵ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 259.

²¹⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 257-261.

²¹⁷ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 114-115.

²¹⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 115.

²¹⁹ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 69.

²²⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 116-117.

²²¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 118-119.

²²² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 103.

²²³ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 266.

²²⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 103.

despotů.²²⁵ Dalším druhem království je tzv. aisymneteia. Toto království není na rozdíl od barbarů dědičné, ale volené, avšak vládne zde také tyran.²²⁶ Posledním druhem je království, kde si sami lidé zvolili monarchu, který vzešl z lidu, a byl obdařen dědičným právem. Tento král byl vojevůdcem, soudcem i knězem.²²⁷ V království by měl vládnout zákon a král by měl svým nařízením doplňovat to, co zákon nevymezil.²²⁸ Král je volen z lepších občanů pro svoji ctnost či původ na ochranu lepší třídy proti obyčejnému lidu. Král se stará o to, aby bohatí netrpěli bezprávím a lid nebyl utiskován.²²⁹

Království bývá obvykle zničeno třemi způsoby: rozbrojem v královském rodu nebo násilnickým převratem s následným vznikem tyranidy. Poslední způsob je ten, kdy král je svržen, protože jedná jako tyran.²³⁰

Další správnou formou státu je aristokracie. V aristokracii všichni svobodní a ctnostní lidé mají politickou moc.²³¹ O vládu se v tomto státním útvaru stará několik ctnostných mužů. Tito muži jsou voleni podle toho, jaké mají bohatství nebo jakou mají morálku či jaké dobrodiní pro stát vykonali.²³²

Poslední správnou formu státu je politeia. Tato ústava složená z oligarchie a demokracie se více kloní k demokracii, zatímco stát klonící se více k oligarchii je aristokracií.²³³ V tomto státě je většina lidí šlechtných a ctnostných.²³⁴ Pro tento stát je dán zákonitý řád, který je tvořen dobrými zákony, jež občané respektují. Většina má právo kontroly i odvolání vlády.²³⁵ Pro vládce je nejdůležitější prospěch celku. Podle Aristotela existují tři způsoby jejího vzniku. Jako první je, když vezmeme z oligarchie a demokracie společné prvky zákonů. Druhým je, že se vezme střed z obou řádů. Třetí je spojením obou řádů, když se z každého vezme něco.²³⁶ Aristoteles tvrdí, že základem stabilního státu je střední třída.²³⁷

²²⁵ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 103.

²²⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 104.

²²⁷ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 104-105.

²²⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 107-113.

²²⁹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 181-182.

²³⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 187.

²³¹ BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 245.

²³² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 180-181.

²³³ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 197.

²³⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 117-118.

²³⁵ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 70.

²³⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 117-118.

²³⁷ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 70.

První nevhodnou formu Aristoteles definuje jako tyranidu, vládu jedince ve svůj vlastní prospěch.²³⁸ Jedinec nemůže vládnout všem, tak aby byl sám zákonem.²³⁹ V tyranidě se rozlišují tři druhy, podobně jako tomu je v království.²⁴⁰ Prvním druhem je tyranida, kde je vládce volen. Tyran je volen z lidu na ochranu proti vznešeným.²⁴¹ Další druh tyranidy vzniká, pokud se z monarchy stane despota, který vládne bez zákonů a podle sebe. Jde o neomezenou královskou vládu, při které se vládce nestará o prospěch ovládaných, ale pouze o svůj vlastní.²⁴² Pro třetí druh je specifické, že vládce vládne nade všemi, kteří jsou mu rovni i lepší. Je vnučená, protože svobodný muž se takové vládě nepodřídí dobrovolně.²⁴³

Další nevhodnou formou státu je oligarchie. Hlavním znakem je vláda bohatých, urozených a vzdělaných lidí.²⁴⁴ V oligarchii všichni svobodní dospělí muži, kteří splňují určité vlastnosti či kvalifikaci, mají politickou moc.²⁴⁵ Aristoteles rozlišuje čtyři druhy této formy. Pro první druh je typické, že účast ve všech úřadech se váže na to, jak vysoký je odhad majetku. Chudí občané, i když je jich většina, se nemohou na správě státu podílet. Další druh je též forma spojená s odhadem majetku, navíc úřady jsou doplňovány kooptací. Třetí forma je specifická dědičným získáváním úřadu syna po otci, tato vláda koná podle zákona. Poslední forma je stejná jako poslední, avšak vládnou úředníci sami za sebe.²⁴⁶

Demokracie patří podle Aristotela k nejhorším ústavám. Z našeho současného pohledu se však jeví jako neoptimálnější. Jde o vládu svobodných, majetkově poměrně vyrovnaných občanů, kteří jsou ve většině a mohou vládnout.²⁴⁷ Vláda a soudy jsou voleny ze všech občanů, kteří se pravidelně střídají v těchto postech.

Hlavním znakem demokracie je svoboda Každý si v ní žije posvém. Vlastnostmi demokracie jsou nevzdělanost, chudoba a neurozenost.²⁴⁸ Aristoteles definuje čtyři druhy demokracie. První je demokracie, kde se vyskytuje rovnost v dokonalém vyvážení. Neexistuje zde dávání přednosti bohatým před chudými. Občané mají stejnou šanci na účast ve správě

²³⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 78.

²³⁹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 160.

²⁴⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 164.

²⁴¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 181.

²⁴² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 122.

²⁴³ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 134.

²⁴⁴ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 261.

²⁴⁵ BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 245.

²⁴⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 134.

²⁴⁷ ROSS, David Sir. *Aristotle*. London: Taylor & Francis e-Library, 1995, s. 260.

²⁴⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 121-122.

obce. Většinu ve společnosti tvoří chudí, a tím i rozhodují.²⁴⁹ Ve druhém typu je možná určitá – i když zpravidla nízká - majetková hranice. Úřady v tomto státě jsou přidělovány na základě skromného majetku, takže na správě státu se může podílet každý občan vlastníci majetek.²⁵⁰ Pro další formu demokracie je důležitý původ, který má být bez chyb a musí ho lidé prokázat. Poté získají podíl na státní moci. V některých státech je toto nahrazeno podmínkou, že právo být volen do úřadů a správy obce má pouze právoplatný občan státu. Nicméně se tito lidé řídí zákonem, zákon tak v tomto státu rozhoduje.²⁵¹ Posledním druhem je demokracie, která se v podstatě shoduje s předchozí, s tím rozdílem, že se zde rozhodují občané. Znakem tohoto státu je hlasování, kdy je každý samovládcem, jedincem sestávajícím z mnoha osob. Zákon tak nevládne a tento jedinec se může stát despotou. Tato forma vlády je připodobňována tyranii.²⁵²

2.1.8. Relativně nejlepší státní forma

Ve všech obcích se nacházejí zpravidla tři vrstvy obyvatelstva: velmi bohatí, velmi chudí a ti mezi nimi.²⁵³ Nejlepší státní forma by se měla opírat o střední vrstvy obyvatelstva. Aristoteles tvrdí, že v každé společnosti je nejpočetnější střední vrstva občanů. Tato střední vrstva by měla mít dosažený majetek, zachovávající střed. Pak je tato vrstva silnější než obě okrajové vrstvy. Chudý i bohatý člověk je slabý, nemá čest a neposlouchá rozum.²⁵⁴ Pro blažený život, který se uskutečňuje pomocí ctností, pro kterou ctnost je střed, tento střed je nejlepší a dosažitelný pro každého.²⁵⁵ Dokonalý stát se vyznačuje ctností občanů a prostředky na to, aby prosperoval.²⁵⁶ Všichni občané si jsou rovni a vláda je vykonávána podle zákona. Občané státu by měli mít vyrovnané majetkové poměry. Území státu by mělo být přehledné, tak aby mu mohla být poskytnuta pomoc v případě nouze. Dokonalý stát se nebude zaměřovat k neomezenému bohatství nebo k nadvládě nad několika ostatními státy.²⁵⁷ Soukromé vlastnictví by mělo umožnit občanům, aby byli velkorysí a veřejně prospěšní. V ideální státní normě by občané měli činit tak, že budou chtít využívat svůj majetek k tomu, aby přispívali k

²⁴⁹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 122-123.

²⁵⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 124.

²⁵¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 124.

²⁵² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 124.

²⁵³ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 134.

²⁵⁴ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 144.

²⁵⁵ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 134.

²⁵⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 1939, s. 221-223.

²⁵⁷ MULGAN, Richard. *Aristotelova politická teorie*. Praha: OIKOYMENH, 1998, s. 113.

blahobytu druhých a prosazovali tak společné dobro.²⁵⁸ Zákonodárce v obci není mudrc obce. Zákonodárce musí vědět, co je povaha obce.²⁵⁹

2.2. Athénská ústava

Tento spis byl objeven v roce 1890 a následně knižně vydán v Londýně. Dodnes se pochybuje o Aristotelově skutečném autorství.²⁶⁰ Spis obsahuje 69 bodů, které popisují vývoj a uspořádání společnosti v Athénách a i celého Řecka od dob Myróna až po demokratickou reformu.

Správa obce je vložena do rukou občanů. Tito občané musí mít oba rodiče, kteří jsou občany této obce.²⁶¹ Po dosažení plnoletosti jsou zapsáni do seznamu démotů²⁶². Po přezkoumání démotů a jeho zapsání je kandidát prověřován radou efébů.²⁶³ Otcové se shromáždí podle fýly a zvolí tři členy fýly starší 40 let, kteří jsou nejvhodnější k péči o eféby. Z efébů si lidé zvolí z každé fýly jednoho sófronistu, velitele fýly a jednoho kosméta, velitele efébů.²⁶⁴ Po dvou letech výcviku se vrátí mezi ostatními občany.²⁶⁵ Všichni úředníci pravidelné veřejné správy jsou určováni losem, kromě pokladníka vojenské pokladny, správce divadelní pokladny, dozorce nad studnami a všech vojenských úředníků, ti jsou voleni.²⁶⁶

Nejvyšší rada má pět set členů, padesát z každé fýly. Členové každé fýly tvoří v pořadí určeném losem prytanii²⁶⁷, takto zvolení lidé úřadují po dobu jednoho lunárního roku.²⁶⁸ V obci je několik prytanií a v každé se hlasuje o tom, zda úředníci řádně vykonávají funkci, o přidělu obilí, bezpečnosti země a správě peněz. Čtou se seznamy zabaveného majetku a nároků na dědictví. V šesté prytaneii se navíc provádí ostrakismus a řeší stížnosti na udavače.²⁶⁹ Prytanové mají jednoho předsedu, který je losován a funkci může zastávat jen jednou na jeden den a noc.²⁷⁰ Při svolání rady nebo lidu vylosuje devět proedrů, kteří se starají

²⁵⁸ BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, s. 252

²⁵⁹ VOEGELIN, Eric. *Order and History. Plato and Aristotle*. Columbia a London: University of Missouri Press, 2000, s. 378.

²⁶⁰ ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius, 2012, s. 45.

²⁶¹ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 56.

²⁶² Démoti skupina občanů, která pověřuje, zda je svobodný, původ a věk uchazečů, který musí být v souladu se zákony.

²⁶³ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 57.

²⁶⁴ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 57.

²⁶⁵ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 57.

²⁶⁶ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 58.

²⁶⁷ Prytanie svolává denně radu a čtyřikrát do roka lid, jsou vyživováni z peněz obce.

²⁶⁸ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 58.

²⁶⁹ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 59.

²⁷⁰ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 59.

o organizaci celého jednání.²⁷¹ Rada měla možnost v minulosti udělovat pokuty, trestat vězením a smrtí, tato pravomoc jí však byla odebrána lidem. Pokud rada někoho odsoudí, musí ho themostheti²⁷² předat soudu, jehož rozhodnutí je závazné.²⁷³ Občané mohou podat trestní oznámení na úředníka, ten má právo se odvolat.²⁷⁴ Rada prověřuje navržené členy rady a archonty na příští rok, návrhy pak předkládá soudu, a ten je může odmítnout.²⁷⁵ Má i další i povinnosti. Musí striktně dodržovat program návrhů, pokud návrh není na pořadu, nesmí se o něm hlasovat. Pokud tak učiní, je to protizákonné.²⁷⁶ Dále rada pečuje o veřejné stavby a triéry a tretéry, ale jejich počet určuje lid a volí jejich architekty.²⁷⁷ Rada spolupracuje při své činnosti s různými úředníky. Především pak s deseti pokladníky, deseti poléty²⁷⁸ a deseti apodeky - ti jsou voleni po jednom z každé fýly.²⁷⁹ Rada volí losem ze svých řad deset logistů, kteří prozkoumávají účty úředníků.²⁸⁰ Mezi další povinnosti rady patří kontrola koní, ten, kdo se o ně špatně stará, přijde o příspěvek na píci. Členové rady vyřazují špatné koně, volí jezdce, prověřují invaliditu, pečují o to, aby bylo prodávané zboží čisté a neporušené, přeměřují míry a váhy a kontrolují ceny obilí.²⁸¹ Sbor jedenácti, který je volen losem, dohlíží na vězně, vykonává tresty smrti u těch, kteří se přiznají, pokud ne, musí být předvedeni k soudu, kde jsou osvobozeni či popraveni. Sbor jedenácti také sestavuje seznam pozemků určených k zabavení, soupis udání.²⁸² Sbor čtyřiceti - čtyř z každé fýly - se stará o soudní žaloby, přidělování žalob soudcům losem, možnost odvolání.²⁸³ Los určuje i další úředníky: pět stavitelů cest, deset logistů a synégorů, písaře pryťanie, písaře pro zákony, písaře pro předčítání dokumentů na sněmu, deset hieropoiů²⁸⁴, archonta pro Salamínu a démarcha pro Peiraiues.²⁸⁵ Dále šest themostetů a jejich písaři, devět archontů²⁸⁶, basileos²⁸⁷ a polemarchos²⁸⁸, ti všichni musí být prověřeni radou.²⁸⁹

²⁷¹ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 59.

²⁷² Themostheti se starají o obchodní žaloby, prověřování úředníků a smlouvy mezi obcemi.

²⁷³ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 59.

²⁷⁴ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 59.

²⁷⁵ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 60.

²⁷⁶ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 60.

²⁷⁷ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 60.

²⁷⁸ Poléty jsou zodpovědní za pronájmy, dary, nájemní smlouvy a poplatky. Vedou desky, které předávají apodekům.

²⁷⁹ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 61.

²⁸⁰ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 61.

²⁸¹ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 62-64.

²⁸² ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 64.

²⁸³ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 64-65.

²⁸⁴ Hieropie jsou obětníci pro čisté oběti.

²⁸⁵ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 66-67.

Lid dostává finanční odměnu za účast na zasedáních, placeni jsou také soudci, členové rady a archonti.²⁹⁰

Soudcem může být muž starší 30 let, pokud nebyl zbaven občanských práv a je bez dluhů.²⁹¹ Případy jsou soudcům přidělovány losem. Během soudního přelíčení se měří čas na pronesenou řeč, záleží na závažnosti procesu. Před hlasováním je možné pronést námitku, hlasuje se pomocí hlasovacích kamínků (dutého a plného) vhašováním do bronzové a dřevěné amfory. Pro dohled nad hlasovacími kamínky jsou vylosováni úředníci, kteří je počítají. Při rovnosti hlasů vítězí obžalovaný, soudci pak ještě rozhodují, je-li nutno stanovit trest nebo pokutu, opět hlasováním. Soudy pro veřejné žaloby a malé veřejné žaloby počítají na pět set jedna soudců, o závažnějších žalobách rozhodují dva soudy, které se spojí do héliaiie, největší žaloby před patnácti sty soudci.²⁹²

2.2.2. Shrnutí

Aristoteles byl členem Akademie, uznával Platónovy myšlenky, ale nepřebíral je bez kritiky.²⁹³ V oblasti politické filosofie mají oba tito filosofové rozdílné názory. Platónovi politické myšlenky, které definoval v dialozích *Ústava a Zákony*, se zaměřují na snahu o popis ideálního státu, zatímco Aristoteles se ve spisech *Politika* a *Athénská ústava* za pomoci své induktivní vědecké metody snaží definovat pojmy a pomocí výzkumu ústav určit dokonalou ústavu.

Aristoteles se s Platónem shoduje v názoru, jenž uvedl ve svém spisu *Politika*, že pro obec je důležitá morálka, nicméně v *Politice* uvádí kritiku Platónovy *Ústavy a Zákonů*.²⁹⁴ Ve spisu *Athénská ústava* se Aristoteles do detailu zabývá úlohou výkonné a soudní moci v demokracii starověkých Athén.

²⁸⁶ Archonti mají za povinnost péči o sirotky, dědičky a těhotné ženy a správu jejich majetku. Dále o soukromé žaloby pro špatné zacházení s rodiči a sirotky.

²⁸⁷ Basileos se stará o závody obětí, žaloby z bezbožnosti, náboženské žaloby a žaloby pro vraždu a poranění.

²⁸⁸ Polemarchos obstarává žaloby na metoiky.

²⁸⁹ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 68-72.

²⁹⁰ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 73.

²⁹¹ ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 74.

²⁹² ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004, s. 74-79.

²⁹³ HARE, R. M., BARNES, Jonathan, CHADWICK, Henry. *Zakladatelé myšlení*. Praha: Nakladatelství svoboda – libertas, 1994, s. 119.

²⁹⁴ NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl čtvrtý. Druhý život*. Praha: Academia, 1970, s. 45.

3. Srovnání Platóna a Aristotela

Aristoteles byl dlouholetý studentem Platónovi Akademie. Je tedy možné, že ho ovlivnil, o čem svědčí zmínky v jeho dílech. Tyto zmínky jsou jak kritické, tak souhlasné. Platón byl znázorňován jako autorita ve světě poznatelný rozumem, zatímco Aristoteles jím byl ve světě smyslovém. Existují názory, že aristotelismus lze považovat za určitý typ či verzi platónismu.²⁹⁵

Rozdíl mezi metodikou obou filosofů je v tom, že Platón se soustředil na teorii v politické filosofii. Aristoteles naopak vycházel z výzkumu reálných ústav a jejich složek. Aristoteles odmítal některé teorie idejí, otázkou zůstává jestli odmítnul i Platónovu. Abychom toto mohli potvrdit, musely by být v Aristotelově díle nalézt souznění s Platónem v určitých bodech. Za prvé, prioritu myšleného před smyslovým. Jako dalším bodem je věčnost idejí a posledním je, že ideje a obecné není shodné.²⁹⁶ Aristoteles se odlišoval učením Sokrata od Platóna a vše systematicky vysvětloval.²⁹⁷ U Platóna není jisté, kde je v Platónově díle hranice mezi myšlenkami Sokrata a Platóna.

Platón se snaží dosáhnout neměnného, skutečného vědění za pomoci metody argumentace dialektiky. Aristoteles rozčlenil své výzkumy do několika vědních oborů. Ve všech oborech je nutné postupovat určitou metodou, kdy celek rozkládáme na jednotlivé prvky. Aristoteles vychází z empirie.

3.1.2. Stát podle Platóna a Aristotela

Hlavním důvodem pro vznik obce je podle obou filosofů to, že člověk není soběstačný. Jediné místo, kde může uspokojit své životní potřeby i mravní touhy je obec. Platón vychází z ideje dobra, která je cílem po celou obec. Aristoteles vychází ze ctnosti občanů, která vede ke spravedlnosti.²⁹⁸ Oba filosofové se shodují, že stát je prostředek pro spolupráci lidí. Pro Platóna je stát skupina lidí shromážděných na jednom místě za účelem vzájemného prospěchu.²⁹⁹ Aristoteles definuje stát jako přirozené společenství lidí.³⁰⁰

Platón i Aristoteles podobně smýšlejí o účelu státu. V Platónově ideálním státě se musí vše konat ke všeobecnému blahu všech občanů. Cílem Aristotelovy dokonalé ústavy je

²⁹⁵ GERSON, Lloyd P. *Aristotle and Other Platonists*. Ithaca: Cornell University Press, 2006, s. 3-4.

²⁹⁶ GERSON, Lloyd P. *Aristotle and Other Platonists*. Ithaca: Cornell University Press, 2006, s. 231.

²⁹⁷ KARAMANOLIS, George, E. *Plato and Aristotle in Agreement? Platonists on Aristotle from Antiochus to Porphyry*. Oxford: Clarendon Press, 2006, s. 15-17.

²⁹⁸ VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 60.

²⁹⁹ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 93.

³⁰⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 96.

samostatný stát, v němž všichni občané musí konat tak, aby vedli spokojený život.³⁰¹ Platón ve svých spisech nedefinuje pojem občanství. Aristoteles tvrdí, že stát je dané množství občanů, kteří se aktivně podílejí na moci zákonné, soudní a výkonné.³⁰²

3.1.3. Pojetí ideálního státu u Platóna a dokonalé ústavy u Aristotela

Platón v Ústavě popisuje ideální stát, který staví na rozdělení občanů do tříd. Zabývá se především třídou strážců a vládců. Strážci jsou omezováni přísnými pravidly. Důležitá je jejich výchova a vzdělání. Strážci nemohou mít soukromý majetek.³⁰³ Děti a ženy patří všem a je dbáno na čistotu jejich třídy.³⁰⁴ Vládce má být moudrý filosof.³⁰⁵

V *Zákonech*, které byly napsány v pozdním věku Platóna, je patrný odstup od myšlenek, které definoval v *Ústavě*. Základem státu jsou zákony, které určují veškeré dění ve státu. Vládce, moudrý filosof, se musí chovat v rámci zákonů, které upravují chování všech občanů.

Aristoteles a jeho pojetí dokonalé ústavy vychází ze střední vrstvy občanů, tato vrstva má nejsilnější postavení, tvoří většinu a vlastní majetek, který je dostatečný pro zachování uspořádání společnosti.³⁰⁶

Aristoteles stejně jako Platón definuje ve státu omezení občanů. Platón je na rozdíl od Aristotela v těchto omezeních přísnější. Jako příklad můžeme uvést Platónův názor, že povinností každého občana je vykonávat co nejlépe práci, pro kterou má vlohy, a to ve prospěch celého státu. Další omezení jsou věkové hranice pro možnost občanů počít děti. V *Ústavě* zachází v této myšlence ještě dál. Stanovuje, že by ve třídě strážců mělo být umožněno plodit děti těm nejlepším lidem v této třídě.³⁰⁷ Aristoteles tuto myšlenku kritizuje. Podle něj nemá stát právo takto regulovat populaci.

3.1.4. Srovnání názorů Platóna a Aristotela na nevhodné státní formy

Aristoteles díky výzkumu ústav v Řecku definoval nevhodné a vhodné státní formy. Jako vhodné definuje království, aristokracii a politeiu. Na nevhodných se shodují spolu

³⁰¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 102.

³⁰² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 86.

³⁰³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 170.

³⁰⁴ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 235.

³⁰⁵ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 187.

³⁰⁶ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 144.

³⁰⁷ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 235.

s Platónem. Jde o oligarchii, demokracii a tyranidu.³⁰⁸ Platón tyto formy kritizuje, jelikož jsou odlišné od jeho pojetí ideálního státu, kde vládne filosof.³⁰⁹

Oligarchie je podle Aristotela vládou urozených, bohatých a vzdělaných lidí.³¹⁰ Tento názor je shodný s Platónem. Tyranidu vidí oba stejně, a to tak, že osoba tyrana, který je protikladem k Platónovu moudrému vládci - filosofovi.³¹¹

Demokracii definují oba jako státní formu založenou na svobodě.³¹² Oba myslitelé však zavrhuje možnost naprosté ničím neomezené osobní svobody, pokud člověk žije v jakémkoli společenství. Podle Platóna musí být ve státě dodržována pravidla chování, aby každý občan žil v souladu s cílem, kterým je prospěch všech ve státě. Ideální stát se od demokracie liší v podobě moudrého vládce, který má mít nejvyšší slovo.³¹³

V zásadě, i když každý žil v jiné historické době a odlišných společenských podmínkách, v otázce nevhodných státních forem se oba filosofové shodují.

³⁰⁸ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 98.

³⁰⁹ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 358.

³¹⁰ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 206.

³¹¹ ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 121. PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 395.

³¹² ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009, s. 205. PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 378.

³¹³ PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005, s. 187.

Závěr

Platón i Aristoteles žili v Athénách převážně v době po Peloponéských válkách, kdy v Athénách vládla demokracie. V tomto období se filosofie soustředí na člověka a společnost. Platón teoretizoval model ideálního státu, ve kterém nedochází k bezpráví nebo zinscenovaným politickým procesům. Aristoteles na rozdíl od Platóna chápal lidské chování ve společnosti a z vlastní zkušenosti vybíral dokonalou variantu politických institucí, které by přispěli k dobrému životu.

Pomocí analýzy Platónovi *Ústavy a Zákonům* a Aristotelově *Politice a Athénské ústavě* jsem v této práci věnovala pojetí státu v díle těchto filosofů. Stát je tvořen třídou vládců, strážců, řemeslníků a obchodníků a je rozdělen do tří složek jako jeho duše. Stát je ovládán několika vládci, tento vládce musí být moudrý a měl by být filosofem. V ideálním státě je každý povinen vykonávat pouze to, k čemu má předpoklady a nemá jinou volbu. Tím je potlačována svobodná vůle obyvatel. Obranu státu mají na starosti strážci, v této třídě státu se hovoří o cenzuře vyprávění, zákazu soukromého vlastnictví a o společných ženách a dětech. I sňatky musí být uzavírány ve prospěch obce a aplikuje se státem řízená pozitivní eugenika. Takto definovaný stát zasahuje velkou mírou do života občanů a nese znaky totalitního státu. Totalitní znaky jsou splněny především v pojetí třídy vládců.³¹⁴ Vládci užívají neomezenou moc a ovládají celý stát, přitom neakceptují nezávislost jedinců.

V později napsaném spise *Zákony* je znát umírněnější přístup k životu občanů a přiblížení k realitě. Pozice vládce – filosofa je podřízena zákonům. Život občanů není tolik regulován jako v *Ústavě*. V obou spisech je viditelná snaha o vytvoření ideálního státu, kde bude dbáno na blaho všech. Ideální stát je veden pouze v teoretické rovině, i když se ho Platón pokusil dvakrát implementovat v Syrakúsách ani jednou neuspěl.

Platón definuje ve svých spisech několik typů ústav a jsou to aristokracie, timokracie, oligarchie, demokracie a tyranie. Kdy aristokracie je vhodná ústava až po tyranidu, která není vhodná. Aristokracie je dědičnou vládou šlechtických rodin, timokracie je vládou ctižádostné skupiny občanů, oligarchie je vláda bohatých, v demokracii vládne většina a v tyranii jeden despota.

Aristoteles na rozdíl od Platóna neteoretizoval, ale chtěl najít dokonalou ústavu, vycházel ze svého výzkumu řeckých ústav. Jeho pojetí státu se snaží definovat za pomoci

³¹⁴ POPPER, Karl Raimund. *Otevřená společnost a její nepřátelé I*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 1994, s. 84-85.

indukční metody. Definuje za pomoci této metody společenství a jeho složky až po jednotlivce. V *Politice* kritizuje Platónův ideální stát, podle něj by měl dokonalý stát být otevřený pro uplatnění jednotlivce. Občan má mít větší svobodu. Aristoteles nereguluje život ve státě za pomoci cenzury a pozitivní eugeniky. V jeho státě existuje soukromé vlastnictví majetku, ale i to je limitováno. Ve spisu *Athénská ústava* je přesně definován historický vývoj Athénskému státu. Je zde také popsán do detailu úřednický aparát státu a soudní aparát. Účel tohoto státu je spokojený život všech jeho občanů. Aristoteles definuje také několik forem ústav. Mezi vhodné řadí království, aristokracii a politeu a nevhodné špatné ústavy řadí tyranidu, oligarchii a demokracii. Komparací obou filosofů má celá společnost jediný cíl a to blaho a spokojený život. Stát oba vidí jako způsob jak lépe a kvalitně žít. Největší zřetel je brán na prospěch celého státu.

Platón i Aristoteles se přiklánějí k menšinovým vládám. Podle obou nemá každý člověk předpoklady pro politiku. V aristokracii se podle nich soustředí nejlepší muži a zde se také soustřeďuje dostatek dober. Člověk musí být materiálně zaopatřený, vzdělaný a být dobře vychován, aby měl snahu žít morálně a snažil se tyto hodnoty přenést na ostatní. Jednotlivé ústavy dělí Aristoteles i Platón podle velikosti vládní třídy, ovšem to neznamena, že čím více obyvatel bude v obci, tím spravedlivější bude vláda. Nejlepší formou, na kterou se shodnou je vláda jedince či několika, kteří budou vzorem či vzory pro ostatní.

Resumé

Plato and Aristotle lived in Athens, in the period after the Peloponnesian wars, when in Athens ruled democracy. During this period philosophy focuses on man and society Plato theorized model of an ideal state in which there is no injustice or contrived political processes. Aristotle unlike Plato understand of human behavior in society and his own experience chose the perfect variant of political institutions that would contribute to the good life.

Through the analysis of the *Republic* and *Laws* of Plato and *Politics* and the *Republic of Athens* of Aristotle, I gave in this work state concept in the work of these philosophers. The state consists of a class of rulers, guards, craftsmen and traders, and is divided into three components as human soul. The state is control by a few rulers; the ruler must be wise and should be a philosopher. In ideal state everyone is obliged to carry only what I preconditions and have no other choice. This is stifled free will of the people. Defense of state is responsibility of the guards in this class talks about censorship storytelling, ban private ownership and common using of women and children. Marriages must be concluded in favor of the municipality and in state is applied state-run positive eugenics. Thus defined, the state intervenes in a great degree to the life of citizens and bears the hallmarks of a totalitarian state. Totalitarian characteristics are met mainly in the concept of class rulers. The rulers use unlimited power and they control the entire state, while they are not accept the independence of individuals.

In *Laws* which was written later is knows more moderate approach to life and citizens closer to reality. It is change the position of ruler - the philosopher is governed by the laws. Citizens' lives are not as many as regulated in the *Republic*. In both writings visible effort to create an ideal state, where it will be striving for the good of all. The ideal state is maintained only in theory, even though he tried twice Plato implement Syracuse never once failed.

Plato in his writings defines several types of constitution are the aristocracy, timocracy, oligarchy, democracy and tyranny. When aristocracy is suitable constitution to tyrannids, which is not appropriate. Aristocracy is the hereditary aristocracy government, timocracy is the rule ambitious group of citizens, oligarchy is a government of the rich, in a democracy the majority rules and the tyranny of a despot.

Aristotle, unlike Plato not theorized, but he wanted to find the perfect constitution which was based on his research of the Greek constitutions. His approach to the state seeks to define the aid of inductive methods. Defines of using this method a community, and parts of

community to the individuals. In *Politics* criticizes Plato's ideal state, according to him, should be opened to become the perfect application for individuals. The citizen should have more freedom. Aristotle not regulate life in the state with the help of censorship and positive eugenics. In his state, there is private ownership of property, but it is limited. In *Athens republic* is precisely defined historical development of the Athens state. There is also discussed in detail the state bureaucracy and the judiciary. The purpose of this state is a happy life for all its citizens. Aristotle defines several forms of the constitution. Suitable constitutions are kingdom, aristocracy and politei and inappropriate constitution are tyranny, oligarchy and democracy. By comparing the two philosophers whole state has only one goal and that good and happy life. The state sees both as a way to better and live well. The biggest consideration is taken for the benefit of the entire state.

Plato and Aristotle are in favor of minority governments. According to both, not every person groundwork for a policy. In the aristocracy by them are the best men and there are also concentrated enough of the good. Man must to be materially provided for, be educated and well brought up, that had a desire to live morally and tried to pass these values on others. The constitutions are divided by Aristotle and Plato, according to the size of the government class, but that does not mean that the more people will be in the village, the fairer the government. The same idea of booths is the best form which the government is individual or couple, who will be a model or models for others.

Použitá literatura:

- ANNASOVÁ, Julia. *Politika a etika v Platónově Ústavě*. Berlin: Klassiker Ausleger, 1997. ISBN: 978-30-5004-452-1.
- ARISTOTELES. *Athénská ústava*. Praha: Arista, 2004. ISBN: 80-86410-48-X.
- ARISTOTELES. *Politika*. Praha: Rezek, 2009. ISBN: 80-86027-30-9.
- BALOT, Ryan K. *Greek Political Thought*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006. ISBN: 978-1-4051-0029-8.
- BLACKBURN, Simon. *Plato's Republic. A Biography*. New York: Atlantic Monthly Press, 2007. ISBN: 0-8711-3957-X.
- BURNYEAT, Myles F. *Culture and Society in Plato's Republic*. Cambridge (USA): Harvard University, 1997. ISBN: 0-8126-9501-1.
- CABADA, Ladislav, KUBÁT Michal a kol. *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN: 978-80-7380-076-5.
- ČERMÁK, Vladimír. *Otázka demokracie III. Hodnoty, normy a instituce*, Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN: 80-7182-041-5.
- DAHL, Robert. *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN: 80-85605-81-3.
- GADAMER, H.-G. *Idea dobra mezi Platónem a Aristotelem*. 1.vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994. ISBN: 80-85241-46-3.
- GERSON, Lloyd P. *Aristotle and Other Platonists*. 1st print. Ithaca: Cornell University Press, 2006. ISBN: 0-8014-4164-1.
- GRAESER, Andreas. *Řecká filosofie klasického období*. 1.vyd. Praha: OIKOYMENH, 2000. ISBN: 80-7298-019-X.
- GRANT, Michael: *Klasické Řecko*, Praha: Nakladatelství BB/art. 2010. ISBN: 80-7341-404-X.
- GROB, Leonard. *Contributions in Philosophy*. London: Marston Book DMARSTO Orphans, 1991. ISBN: 978-0-313-25969-2.
- HARE, R. M., BARNES, Jonathan, CHADWICK, Henry. *Zakladatelé myšlení*. Praha: Nakladatelství svoboda – libertas, 1994. ISBN: 80-205-0363-3.
- HUMMEL, Charles. *Plato. Prospects*. Paris: UNESCO: International Bureau of Education, 1994. ISSN: 0033-1538.

- KARAMANOLIS, George, E. *Plato and Aristotle in Agreement? Platonists on Aristotle from Antiochus to Porphyry*. Oxford: Clarendon Press, 2006. ISBN: 978-01-9926-456-8.
- KING Peter J.: *Sto filozofů. Život a dílo největších světových myslitelů*, Praha: Nakladatelství Metafora, 2007. ISBN: 80-73590-88-8.
- KOLEKTIV KATEDRY FILOSOFIE. *Platón bez idejí*. Brno: MU 2008. Dostupné z https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps12/platón/web/tema3_tisk.html.
- LUPTÁK, Milan; PROROK, Vladimír. *Politické ideologie a teorie. Od starověku po rok 1848*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. ISBN: 978-80-7380-264-6.
- MAREK Václav, ZACHOVÁ Jana, KUTÁKOVÁ Eva. *Moudrost věků. Lexikon latinských výroků, přísloví a rčení*. Praha: Svoboda 1994. ISBN: 25-018-88.
- MULGAN, Richard. *Aristotelova politická teorie*. Praha: OIKOYMENH, 1998. ISBN: 80-86005-69-0.
- NOVOTNÝ, František: *O Platónovi: Díl první*. Praha: Jan Laichter, 1948.
- NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl druhý*. Praha: Jan Laichter, 1948.
- NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl třetí*. Praha: Jan Laichter, 1948.
- NOVOTNÝ, František. *O Platónovi: Díl čtvrtý. Druhý život*. Praha: Academia, 1970.
- PATOČKA, Jan. *Platónova péče o duši a spravedlivý stát*. Praha: Oikoymenh, 2012. ISBN: 978-80-7298-476-3.
- PLATÓN. *Ústava*. Praha: Oikoymenh, 2005. ISBN: 80-86005-28-3.
- PLATÓN. *Zákony*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.
- POPPER, Karl Raimund. *Otevřená společnost a její nepřátelé I*. 1. vydání. Praha: OIKOYMENH, 1994. ISBN: 978-80-7298-272-1.
- RUSSEL, Bertrand. *History of Western Philosophy*. London: Simon & Schuster, 2007. ISBN: 978-04-1532-505-9.
- STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. ISBN: 978-80-7195-206-0.
- SHEPPARD, David J. *Plato's Republic*. Edimburgh: University Press, 2009. ISBN: 978-0-7486-2779-0.
- ŠRAMO, Ján. *Aristoteles ze Stageiry*. Praha: Občanské sdružení Melius. 2012. ISBN: 978-80-87638-01-9.
- VOEGELIN, Eric. *Order and History. Plato and Aristotle*. Columbia a London: University of Missouri Press, 2000. ISBN: 978-08-2621-250-4.

VALEŠ, Lukáš. *Dějiny politických teorií*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN: 978-80-7380-031-4.

VERGELY, Bertrand. *Aristoteles aneb umění moudrosti*. Brno: KMa s.r.o., 2008. ISBN: 978-80-7309-619-9.

VERNANT, Jean-Pierr: *Počátky řeckého myšlení*. Praha: Oikoymenh, 2005. ISBN: 978-80-7298-393-3.

ZAMAROVSKÝ, Petr: *Příběh antické filosofie: antická filosofie pro nefilosofy*. Praha: ČVUT, 2005. ISBN: 978-80-01-03354-6.